№ 199 ՈՒՐԲԱԹ, 11 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ

1909

ԵՐԵՍՈՒՆԵՕԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՈՒՐԲԱԹ, 11 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ № 199

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Сергіевская ул., № 5.
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Խմբագրատան տելեֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզվով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տպարանի տելեֆոն № 228.

ՄՇԱԿ
(37-ՐԴ ՏԱՐԻ)

Սեպտեմբերի 1-ից մինչև տարվայ վերջը 4 րուբլի:

Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ». TIFLIS, Rédaction du journal «MSCHAK». Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաև հին հասցէն և 40 կ. նամականիշ:

Կովկասից դուրս գտնվող անձերի և հիմնարկութիւնների յայտարարութիւնները բացառապէս ընդունվում են՝ Մոսկվայում—Центральная Контора Объявленій Торгов. Дома Л. и Э. Метцль и К-о, Мясницкая, д. Сытова, և նրա բաժանմունքներում—Պետերբուրգում՝ Морская, 11, Վարշավայում՝ Маршальковская, 130, Պարիզում՝ 8 Площадь Биржи.

ՄԻԱՑԵԱԼ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Անցեալ տարի սեպտեմբեր ամսին կ. Պոլսում տեղի ունեցաւ մի ժողով, որի նպատակն էր վերականգնել «Միացեալ Ընկերութիւնները»:

Այն մեծ հուշակը, որ իր ժամանակ վայելում էին Միացեալ Ընկերութիւնները թէ կ. Պոլսում և թէ գաւառներում, ոգևորեց օսմանեան մայրաքաղաքի հայերին. ժողովը կայացաւ հասարակական գործողների ներկայութեամբ և ունեցաւ արդիւնաւէտ հետևանքներ: Միացեալ Ընկերութիւնների կանոնադրութիւնը նորից վաւերացվեց և Թիւրքահայերի սիրված հիմնարկութիւնը նորից յարութիւն առաւ:

Մեր առաջ դրված է այդ հիմնարկութեան վերսկսված գործունէութեան առաջին տեղեկագիրը, որը պարունակում է իր մէջ ինսնամեայ ջանքերի և աշխատանքների համառօտ նկարագիրը:

Մենք կանգ չենք առնի այդ տեղեկագրի բոլոր կէտերի վրա մանրամասնօրէն: Մենք կը կամենայինք ընդգծել այդ հիմնարկութեան գործունէութեան երկու բնորոշ արտայայտութիւնները, որոնք ունեն առանձին նշանակութիւն:

Առաջինն այն է, որ Միացեալ Ընկերութիւնները ունեն արդէն 16 ճիւղեր զանազան տեղերում, օրինակ Կարինում, Տրապիզոնում, Սամսոնում, Սեբաստիայում. երկրորդը այն, որ յատուկ ուշադրութիւն է ընծայված թէ ընդհանուր ուսմանը և թէ գործնական գիւղատնտեսական և արհեստագիտական կրթութեանը դպրոցներում:

Ընկերութիւնը իր ճիւղերի միջոցով ոչ միայն կապ է հաստատում կենտրոնական մարմնի և գաւառական գործողների մէջ, այլ և դրդում է վերջիններիս դէպի տեղական ինքնագործունէութեան զարգացումը:

Ընկերութեան խոշոր ճիւղերից մէկն է Կարինի կամ Էրզրումի մասնաճիւղը, որ սկսել է գործել եռանդով և արդէն հետաքրքրութիւն է շարժել գաւառական շրջանում:

Այն սերտ կապը, որ աշխատում է Միացեալ Ընկերութիւնների անօրէն ժողովը հաստատել ընդհանուր ուսման և գիւղատնտեսական ուսման մէջ Թիւրքահայ կրթական ասպարէզում, գրաւական է այն բանի, որ Թիւրքահայաստանի գիւղը դառնալու է կամացկամաց հոգածութեան առարկայ Թիւրքահայ գործողների համար և հանվելու է մոռացութեան այն ստուերից, որի մէջ նա պահված էր տարիներ և դարեր շարունակ:

Բայց անշուշտ՝ առաջադրված ծրագիրը աջողութեամբ կատար ածելու համար կարևոր է, որ ղեկավարող և առաջնորդող անձերն ու հաստատութիւնները լինեն լաւ պատրաստված այն գործի կազմակերպութեան համար, որի վերահասութիւնը, վերատեսչութիւնը և վերահսկողութիւնը վերցրել են նրանք իրանց վրա:

Անաջողութիւնները և սխալները յատուկ են ամեն մի նոր, խոշոր ձեռնարկութեան. բայց ամեն ջանք պէտք է գործ դնել, որ այդպիսի աննպաստ հանգամանքների քանակը լինի նուազագոյն չափով և յամենայն դէպս նա արդիւնք չը լինի թեթև և վայրիվերոյ վերաբերմունքի դէպի գործը: Այսպէս գեղեցիկ և շինարար գործունէութեան անունը կը վարկաբեկվի և կուլտուրական բեղմնաւոր ձեռնարկութեան վիճակը կը վտանգվի բոլորովին զուր տեղը:

Ա. Քալանթար

ԲԺԻՇԿ
ՄԻՔԱՅԵԼ ԱՂԱՋԱՆԵԱՆ

Մասնագէտ միզասեռական, սիֆիլիս եւ մորթու հիւանդութիւններ

→ վերադարձաւ ←

և առաջվայ նման ընդունում է հիւանդների

Ընդունելութիւնը ամեն օր: 1—4 ժամը ցերեկվայ, 7—9 ժամը երեկոյեան

Միխայլեան պր. 38 (Ռէալական դպր. դիմաց), հեռ. 663.

(առ.) 841. 10—5

ԹԻՖԼԻՍԻ
ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Երթևեկ հիւանդների համար ամեն օր, Վոկզալնայա 8, տ. Էնֆիաճեանցի

Տէլէֆօն 695

Ն. Գ. ՖԷԴՕՐՕՎ ամեն օր, բացի չորեքշաբթի և կիրակի օրերից, $8^1/_2$-ից մինչև $9^1/_2$, ներքին հիւանդ.:

Վ. Դ. ԳԱՄԲԱՇԻՁԷ ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, 11—12 ժամը, ներքին և երեխաների:

Բ. Ա. ՊՕՊՕՎԵԱՆ երկուշաբթի, չորեքշաբթի, հինգշաբթի և շաբաթ 12—1 ժամը, կոկորդի քթի և ականջի:

Գ. Մ. ՄԱԿԱՐԵԱՆ երեքշ. և ուրբաթ օրերը 12—1 ժ., ներքին:

Ա. Ն. ԴԻԱՍԱՄԻՁԷ ամեն օր, $11^1/_2$-ից մինչև $12^1/_2$ ժ., սիֆիլիս եւ կաշուէ հիւանդութիւններ:

Ն. Մ. ՄԵԼԻՔՕՎ ամեն օր, խիրուրգիական և կանանց հ., 1—2 ժամը:

Ի. Դ. ԳՕՄԱՐԹԷԼԻ ամեն օր, ներքին և երեխաների, 2—3 ժամը:

Վ. Ս. ՄՈՒՍԽԵԼՕՎ ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, 2—$2^1/_2$ ժ., աչքի հիւանդ.:

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

Ա. Գ. ՄԻՐՋՈՅԵԱՆ ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, 6—7 ժ., ներքին և երեխաների:

Ն. Գ. ՉԻՉԻՆԱՁԷ ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, 6—7 ժ., ներքին և երեխաների:

Հիւանդանոցում կատարվում են միկրոսկոպիական, բակտէրիօլօգիական և քիմիական հետազօտութիւններ, նոյնպէս ծաղկի պատուաստում և ծծմայրերի քննութիւն:

Վճարը խորհրդի համար 50 կոպէկ:

(օ. մ.) առ. 38. 100—89

ՀԵՌԱԳԻՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Լիվադիա, 9 սեպտեմբերի

Կայսերական պալատի մինիստրի հեռագիրը.

«Այսօր Թագաւոր Կայսրը բարեհաճեց «Շտանդարտի» պահեստի նաւաստիներին բաժանել ընծաներ և դրամական պարգևներ: Կայսրը բարեհաճեց մոտենալ նաւաստիներին բարոն Ֆրեդերիկսի և շքախմբի անդամների ուղեկցութեամբ: Շնորհակալութիւն յայտնելով նրանց հաւատարիմ ծառայութեան համար՝ ցանկացաւ բարդաւոր վերադարձ իրանց տները: Նաւաստիները «ուռա» բացագանչութիւններով մեկնեցին Լիվադիա: (Հ. Գ.)

Մադրիդ, 9 սեպտեմբերի

Կուէրտ, Տաղէրտ և Կաստել ամրութիւնները գրաւելու ժամանակ սպանացիները կորցրին 12 սպանված օֆիցերների և զինուորների և 70 վիրաւորների: (Հ. Գ.)

—

Մելիլիա, 9 սեպտեմբերի

Երէկ ճաշից յետոյ լավեց սպանական զօրամասի թնդանօթների պարպումը բենիսիկար ցեղի դէմ, որ գրաւել էր Սուկ ամրութիւնները: (Հ. Գ.)

—

Լոնդոն, 9 սեպտեմբերի

Մամուլի միջազգային կոնգրէսի պատգամաւորների պատւին երէկ երեկոյեան կայացաւ պաշտօնական ճաշկերոյթ, որի ժամանակ սըր Գրէյը սրտագին դարձուածքներով ողջունեց պատգամաւորներին և յայտնեց, որ մամուլը պէտք է ճանապարհներ բանայ միջազգային յարաբերութիւնների համար: Մամուլի ձայնը հանդիսանում է հզօր ֆակտօր միջազգային գործերում. մամուլը պէտք է հոգայ, որպէսզի միջազգային տարաձայնութիւնները չափազանցված ձևեր չը ստանան: Կարծիքների տարբերութիւնը կը վերանայ, եթէ միայն ազգերը հաւատա ընծայեն փոխադարձ բարեխղճութեանը: (Հ. Գ.)

—

Բուդապեշտ, 9 սեպտեմբերի

Մինիստրների խորհուրդը որոշեց ամբողջ կազմով հրաժարական տալ: (Հ. Գ.)

—

Աթէնք, 9 սեպտեմբերի

Քաղաքային երկաթուղու բոլոր ծառայողները գործադուլ արին: Երթևեկութիւնը կանգ առաւ: (Հ. Գ.)

Կ. Պոլիս, 3 սեպտեմբերի

Փոքր Ասիայից ստացված տեղեկութիւնների համեմատ, Տէրսիմի մօտ տեղի ունեցաւ կռիւ կառավարչական զօրքերի և ապստամբ քիւրդերի միջև: Վերջինները կատարեալ ջարդ կրեցին: («Б. В.»)

—

Տրամադրութիւնը Թէհրանում ամենաանորոշ է: Մի բան միայն կարելի է ասել, որ դժգոհների թիւը մեծ է և անգամ նոր կառավարութեան մէջ էլ նկատելի են այնպիսի տարաձայնութիւններ, որոնք կարող են վերջնականապէս տապալել նրան:

Ինտրիգաները վերջում կործանելու են Պարսկաստանը, և եթէ իշխանութեան մէջ չը գտնվեն իրանց պարտականութիւնը քաջ գիտակցող մարդիկ, ոչինչ լաւ բան սպասել չէ կարելի և նոյնիսկ մէջլիսը չէ կարող երկրին տալ ցանկալի հանգստութիւնը և բարեկեցութիւնը: Ամեն բանում մեղաւոր է Սիփէհդարը,—յաճախ լսվում է սրա նրա բերանից,—մինչ Սիփէհդարին մի քանի շաբաթ առաջ համարում էին ժողովրդական հերոս:

Վերջին ժամանակներս սկսվել է ուժեղ պրոպագանդա նախկին շահին վերստին գահին կոչելու: Ամենից զարմանալին այն է, որ նոյնիսկ այնպիսի երդուեալ յեղափոխականներ, ինչպէս Թաղի-զադէն է, անցել են նրա կողմը: («Кв.»)

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ՕԾՈՒՄԸ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի օծմանը ներկայ լինելու համար երէկ մեկնեցին Էջմիածին Ալ. Քիշմիշեան, Ս. Կաֆեան, Խ. Աֆրիկեան, գեներալ Գ. Ղորղանեան, Յ. Գուրգէնբէգեան և Մնացական Խունունց կաթողիկոսական ընդունելութեան Թիֆլիսի յանձնաժողովի կողմից:

Արտ. Էնֆիաճեան և Ս. Կաֆեան—Թիֆլիսի առևտրական դասի կողմից:

Ղարաբաղի թեմի կողմից Թիֆլիս եկաւ և Էջմիածին մեկնեց Աշոտ եպ. Շախեան. իսկ հասարակութեան կողմից ընտրվել են Լ. Վարագեան և ինժ. Ն. Ղոնդախսազեան:

ՀԵՐՑԷՆՇՏԷՅՆԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԸ

Կիւվէնէպալէ, 9 սեպտեմբերի

Դատարան են բերված մեղադրվողներ Իուսկէվիչ-Կրասսովսկին և Լարինը: Դուբրովինի հաւատարմատարները հանդէս եկան Բուլացէլը և Զամըսլօվսկին, իսկ Հերցէնշտէյնի այրու հաւատարմատար՝ Զարուդնի. Կրասսովսկուն պաշտպանում է Նիկիտինը:

Տեղի են ունենում վիճաբանութիւններ Բուլացէլին և Զամըսլօվսկուն դատարան թողնելու մասին: Դատարանը, ի նկատի ունենալով որ Դուբրովինը պարտաւոր էր դատարանին ներկայանալ անձամբ, չէ թոյլատրում Բուլացէլին և Զամըսլօվսկուն հանդէս գալ այդ գործի առիթով:

Այդ մասին յայտարարելուց յետոյ՝ Բուլացէլը շարունակում է խօսել ձայնը բարձրացնելով: Նախագահը ընդհատեց նիստը և հրամայեց ոստիկա-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԽԱՆՈՒԹՈՒՄ

Նա 35-ը անցրած մի մարդ էր, կարճահասակ, փոս ընկած աչքերով, մազերը միշտ կարճ խուզած, ամառ ձմեռ ամառային վերարկուով: Նա դեռ չէր յիշում, որ մի անգամ ուշացած լինէր խանութից, միշտ՝ բոլորից շուտ՝ սպասում էր խանութի դռան բացվելուն: Նա, կարծես, տխրում էր, որ կիրակի է գալիս. ինչ անէր նա խանութից դուրս. նա կարծես ոչ լեզու ունէր, ոչ էլ խօսել գիտէր. նա միմիայն խանութումն էր իրան լաւ զգում, միմիայն ճոթեղէնի այդ լիքը խանութում. նա կարծես հէնց դրա համար էլ ծնված էր: Երբ ներս էր մտնում գնողը, նրա խոր ընկած աչքերը փայլում էին, նա մի առանձին բաւականութեամբ էր հրաւիրում գնողին իր մօտ:

— Խնդրեմ, խնդրեմ, համեցէք:

Խանութի տէրը միշտ գոհ էր՝ երբ յաճախորդը նրան էր մօտենում, համոզված լինելով, որ եթէ նա չը կարողանայ յաճախորդի ուզածը ծախել, այնուամենայնիւ մի բան կը գտնի կապելու նրա վզին:

Այդ օրը յաճախորդների թիւը անհագին էր, բոլոր գործակատարներն էլ զբաղված էին: Ամեն մէկը կանգնած էր իր յատուկ տեղը. մէկը մահուդեղէն էր ցոյց տալիս իր յաճախորդին, միւսը չիթ, բումազէ և այլն. ամեն մէկն էլ աշխատում էր բաց չը թողնել գնողին: Խանութում կեանքը եռում էր:

— Ո՞վ վերցրեց արշինը,—կանչում էր մէկը, դէս ու դէն նայելով:

— Խնդրեմ այն կողմը գնացէք:

— Այս կողմից չունե՞ք:

Գասպարը կանգնած էր իր տեղում, ուր թանգագին կտորներն էին, և ոգևորված՝ արագ իջեցնում էր այս ու այն կտորը, հաւատացնում, որ դա ամենալաւն է, որ ուրիշ խանութում թող հարցնեն, այնտեղ շատ աւելի թանգ է, որ եթէ այս գնով ուրիշ տեղ կարողանան գնել, նա ձրի կը տայ, որ իրանք ամենահէժան ծախողներն են և այլն:

— Ի՞նչ էք ասում, տիկին... Ախ, ներեցէք, օրիորդ. միթէ չէք հաւանում. հրաշալի կտոր է:

— Այո, բայց ուզօրը դուր չէ գալիս:

— Վերջին մօդան, բոլորովին թարմ ապրանք է, այսօր ենք բացել:

— Մի ուրիշը ցոյց տուէք:

Նա արագ իջեցրեց մի թօփ, ճարպիկ կերպով ձեռների մէջ փփռացնելով կտորը բացեց:

— Ա՜խ, ոչ, սա չէ... սա՝ գիտեմ որ դուր չի գայ,—ասաց նա ու մի կողմ նետեց կտորը, մի վայրկեան մտածեց, այս ու այն կողմ նայեց ու իջեցրեց մի ուրիշը, որ յաճախորդը պէտք էր որ հաւանէր:

— Ո՛չ:

— Սա էլ չէ՞. խնդրեմ:

Նա մի քիչ մտածեց և կարծես յանկարծ գտաւ այն, որը ցանկանում էին նրանք. արագ իջեցրեց և փռեց գնողների առաջ, առանց ոչինչ ասելու. նա աղջկայ դէմքի արտայայտութիւնից զգաց, որ գտաւ, և մի քիչ լռութիւնից յետոյ հարցրեց.

— Ինչպէ՞ս է:

— Այս լաւ է:

— Լաւ էլ գին ունի:

— Ի՞նչքան է:

— Ձեզ համար 2 ր. 80 կ.:

— Օյ, օյ, օյ... Ինչ թանգ է:

— Ներեցէք, օրիորդ, հարցրէք ուրիշ տեղ. եթէ 3 ր. պակաս գտաք՝ ես ձրի կը տամ:

— Ոչ, շատ թանգ է:

— Հաւատացէք, օրիորդ, պակաս չեմ կարող: Այ, ես ձեզ կը տամ մի ուրիշը, համարեա նոյնն է արտաքուստ, արժէ 1 ր. 50 կ.,—նա ուզեց վերցնել, բայց աղջիկը կանգնեցրեց:

— Ոչ հարկաւոր չէ, սա լաւ է, բայց շատ է թանգ:

— Լաւ կտորին տվածը կորած չէ: Վերցրէք, չէք զղջայ:

Աղջիկը կտորի ծայրից բռնած՝ խնդրելով նայեց մօրը. մայրը բացասաբար շարժեց գլուխը:

— Շատ է թանգ:

— Լաւ, ասացէք, ի՞նչ էք տալիս:

— Եթէ 2 ր. կարելի է...

— Ա՜խ, ոչ, տիկին, ինչ էք ասում, անհնար է... Այ ես ձեզ մի ուրիշ կտոր ցոյց կը տամ:

— Ոչ, հարկաւոր չէ, եթէ այդ կարելի է, զիջէք:

— Տիկին, աղնիւ խօսք, դուք աւելի պակաս էք տալիս քան արքն է... Լաւ. ձեզ համար 30 կոպէկ էլ կը զիջեմ, 2 ր. 50 կ.:

— Տուէք 2-ով:

— Չեմ կարող. կուզէք ես հաշիւը ցոյց կը տամ. երդվում եմ, որ աւելի արժէ... դէհ, 2 ր. 25 կ.:

— Ոչ, աւել չեմ կարող:

— Ինչպէս կուզէք, աւելի չեմ կարող պակասեցնել. որդուս արևով երդվում եմ, որ առ...ք...

Նա յանկարծ կանգ առաւ, վերջին խօսքը բերանին. կասես կայծակ խփեց, ակամայ ձեռքը տարաւ դէպի ճակատը, կուրծքը ցնվեց, աչքերը կարմրեցին. մի բան կարծես խեղդում էր կոկորդը. նա շուռ եկաւ, թաշկինակը սեղմեց աչքերին... Աղջիկն ու մայրը մի բոպէ հարցական հայեացքով նայեցին միմեանց:

— Ներեցէք,—մի քիչ լռութիւնից յետոյ ասաց նա, սրբելով աչքերը և դառնալով մօր ու աղջկանը, աշխատելով թագցնել յուզմունքը:

— Ի՞նչ պատահեց ձեզ:

— Ոչինչ... ես մոռացել էի... յանկարծ յիշեցի... ոչինչ...,—կամաց դողալով ասաց նա՝ մեռելի նման գունատ. նրա ներքին շրթունքը ջղաձգաբար դողում էր...—քանի՞ արշին է պէտք:

— Բայց ի՞նչ պատահեց ձեզ, դուք հիւանդ էք, այնպէս գունատվեցիք:

— Գիտէք, գործի մէջ մարդ ամեն ինչ մոռանում է, վիշտ, ամեն բան... Ես երդւեցի իմ միակ որդուս արևով. դա ինձ համար ամենաթանգագին բանն է. բայց ես մոռացել էի, որ նրա արևը խաւարել է: Երէկ թաղեցինք... Քանի՞ արշին է պէտք:

Մ. Մանուէլեան

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ *)

Եթէ մի յեղափոխութեան տոն տուողը և ղեկավարողը դառնում է մի դասակարգ, բուրժուազիան, անպայման նրա տուած արդիւնքները զերծ չը պիտի լինէին թերութիւններից միւս դասակարգերի դասակարգային շահերի տեսակէտից: Ո՞րն պարսկական սահմանադրութիւնը թերութիւններ, և որո՞նք են:

Պարսկական սահմանադրութեան հիմնական օրէնքների մէջ կարդում ենք հետևեալ պարագրաֆը. «Իրանի բնակիչները պետութեան օրինաց առջև իրաւանց հաւասարութիւն պիտի ունենան» («Կոն. Էսասի», եր. 6, § 8). բայց ինչպէս կարող է «իրաւանց հաւասարութեան» մասին խօսք լինել, երբ ընդունվում է ընտրողական իրաւունք՝ դասային ամենայոռի սիստեմով. ընտրելու իրաւունքով օժտված են միայն հասարակութեան բարձր խաւերը, հոգևորականութիւնը, ազնւականութիւնը, բուրժուազիան և մանր-բուրժուազական այն տարրերը, որոնք ունեն բաւական մեծ ցենզ: Ընտրողական իրաւունքից զրկվում են ժողովրդական լայն խաւերը՝ յանձին աշխատաւորութեան, բանւորութեան և աղքատ գիւղացիութեան, իսկ սա բուրժուազիայի կողմից այդ խաւերի իրաւունքների կոպիտ ուզուրպացիա է, մանաւանդ այն պատճառով, որ նրանք ամենից աւելի շատ արիւն են թափել բուրժուական յեղափոխութեան համար:

Յեղափոխութեան երկրորդ փազում հոգևորականութեան և բուրժուազիայի ճանապարհները բաժանվեցին, այնուամենայնիւ բուրժուազիան դարձեալ կոմպրոմիս արեց նրան, որպէս զի սա, յետագայում, եթէ ոչ չարգելէ, գոնէ չը խանգարէ յեղափոխութեան պտուղները վայելելու: Եթէ Պարսկաստանում ապրող, հսկայ սեփականութիւններ ունեցող հոգևորականները խապառ ընկան ժողովրդի աչքում, եթէ ժողովուրդը աքսորում է Միրզա-Հասաններին, շրջապատում է ոստիկանատունը և պահանջում կախաղանով պատժել Շէյխ-Ֆէյզուլլաներին ու առանձին բաւականութեամբ դիտում նրանց անշնչացած դիակները, սակայն Միջագետքում, Նէջեֆում, Ալիի գերեզմանի մօտ գտնվող մուշտայիդները, որոնք չունեն սեփականութիւններ, բայց ունեն իւղէական ազդեցութիւն ժողովրդական մասսաների վրա, չէին կարող ուշա-

*) Տես «Մշակ» № 198.

նութեանը դուրս տանել Բուլացէլին նիստի դահլիճից: Ոստիկանական պաշտօնեաների մօտենալու րօպէին Բուլացէլն աղաղակեց. «Չը համարձակվել ձեռք տալ ռուս ազնուականին»: Երբ ոստիկանները սկսեցին ոյժով դուրս տանել Բուլացէլին, նա եռանդով պաշտպանում էր իրան բացագանչելով՝ «Ձեր ձեռքը կենդանի-կենդանի չեմ ընկնի» և ձեռքը տարաւ գրպանը: Ոստիկանական օֆիցէրը, նկատելով այդ շարժումը, բռնեց Բուլացէլի ձեռքից և դուրս հանեց նրա գրպանից ատրճանակը: Ապա Բուլացէլը դուրս տարվեց դահլիճից:

Մեղադրողը իրան իրաւունք է համարում Բուլացէլին դատական պատասխանատուութեան ենթարկել հանգստութիւնը խախտելու համար:

Մի փոքր դադարից յետոյ նիստը շարունակվում է: Իւսկէվիչը և նրա պաշտպանը միջնորդում են, որ Զամըսլօվսկուն թոյլ տրվի լինել Իւսկէվիչի երկրորդ պաշտպանը:

Դատարանը միջնորդութիւնը մերժեց:

Զարուդնին բանաձևում է Դուբրօվինի դէմ յարուցված մեղադրանքը:

(Հ. Գ.)

—

Նիւվէնէսպէ, 9 սեպտեմբերի

Զարուդնին, հաստատված համարելով Դուբրօվինի դէմ սկսված մեղադրանքը և գտնելով, որ սպանութիւնը դաւադրութեան հետևանք էր, որ նա կատարվել է ո՛չ քաղաքական շարժառիթներով, որ սպանութեան կազմակերպութեան մէջ մասնակցել են ռուս ժողովրդի միութեան անձինք, և յենվելով վկաների ցուցմունքների վրա Դուբրօվինի այդ գործում կատարած դերի վերաբերութեամբ, միջնորդում է պատասխանատուութեան ենթարկել Դուբրօվինին և անմիջապէս ձերբակալել նրան: Նա պաշտպանում է նաև Իւսկէվիչի և Լարիչկինի դէմ յարուցված մեղադրանքը:

Լարիչկինը հարցաքննվում է. նա ի միջի այլոց յայտնում է, որ ատրճանակը և գրաճը նա ստացաւ Իւսկէվիչից: Հերցէնշտէյնին ցոյց տուեց նրան Պօլօվնեվը: Այն հարցին՝ խօսե՞լ է նա, արդեօք, սպանութեան մասին Դուբրօվինի հետ, Լարիչկինը պատասխանում է բացասաբար:

Յետոյ երկար ցուցմունք է տալիս Իւսկէվիչը, պարզելով դրուժինաների ծագման պատմութիւնը, որոնք կազմակերպվել են գործադուլային շարժման դէմ կռուելու համար: Նա ժխտում է թէ միութեան մէջ գոյութիւն ունի հակաօրինական կազմակերպութիւն, պատմում է իր կեանքը Պետերբուրգից մեկնելու րօպէից մինչև ձերբակալվելը:

Յայտարարվում է ընդմիջում:

(Հ. Գ.)

—

Նիւվէնէսպէ, 9 սեպտեմբերի

Ընդմիջումից յետոյ Իւսկէվիչը, տալով ցուցմունքներ, չէ հերքում Լարիչկինի ցուցմունքը այն մասին, որ նա իր, Կազընեովի և ուրիշների հետ գնաց Տերիօկի, սակայն պնդում է, որ գնացին ո՛չ թէ Հերցէնշտէյնին սպանելու նպատակով, այլ յեղափոխականներին հակելու, առանձնապէս Կազանցեվի ետևից, որ պատրաստում էր այդ օրերին Տրէպօվի սպանութիւնը: Հերցէնշտէյի սպանութեան իրողութեան մասին Կազանցեվի ձեռքով Իւսկէվիչը իմացաւ միայն լրագիրներից, ըստ որում նրան տեղեկացրին, որ Կազանցեվը Ֆէօդորովի աջակցութեամբ սպանել է նաև Իօլլօսին:—Աներկբայ է, որ սօց.-դեմօկրատները կամենում են մեզ վրա դցել այդ մեղադրանքը:

Իւսկէվիչը, շարունակելով, ասում է, որ կադէտները լուրեր են տարածում, թէ Կազանցեվը խուլիգանների բաժնի գործակալ է եղել, ցանկանալով դրանով ստիպել կառավարութեանը յետ կանգնել մեզանից: Լարիչկինը, Իւսկէվիչի ասելով, ստախօս է և պարծենկոտ, նրա ցուցմունքներին չը պէտք է հաւատալ:

Կարդացվում է ոստիկանութեան գրութիւնը Լարիչկինի մասին: Պարզվում է, որ նա սկզբում պատասխանատուութեան է ենթարկվել գողութեան համար:

Նիկիտինը միջնորդում է զատել Լարիչկինի գործը, որովհետև նրա ցուցմունքները՝ իբրև վկայի՝ կօպէկ չարժեն, իսկ գործը հիմնված է ցուցմունքների վրա: Յետոյ նա խնդրում է զատել նաև Դուբրօվինի գործը:

Երկու միջնորդութիւններն էլ մերժվում են:

Սկսվելու է վկաների հարցաքննութիւնը:

Հետևեալ նիստը վաղն է: (Հ. Գ.)

ՎԱՐԱԳԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ ԵՒ ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ ՎԱՐԱԳՈՒՄ

Յիսուն տարի առաջ Վասպուրականի վանքերը մեռած էին՝ ինչպէս մեր ամբողջ վանքերն ընդհանրապէս: Շատ քիչ վանքերում կարելի էր տեսնել մի քանի աբեղաներ, որոնց միակ գործն ու նպատակն էր իրանց ճգնարաններում աղօթել «աշխարհի խաղաղութեան և մարդկանց հոգևոր փրկութեան» համար: Վանքերի շարժական հարստութիւնները ապատակների կողմից կողոպտված էին, իսկ կալուածական հարստութիւնները կամ անգործութեան էին դատապարտվել կամ այս ու այն անհատի սեփականութիւն էին դառել: Այդ վիճակումն էր և Վարագի վանքը կէս դար առաջ: Այդ ժամանակ Վարագում ապրում էին մի քանի խեղճ վարդապետներ, իսկ Վարագն իրապէս Վան քաղաքացի մի քանի աղաների սեփականութիւն էր դառել. ինչպէս դեռ ևս պատմում են կենդանի վկաները, այդ աղաները վանքի ցորենով, ոչխարով և իւղով էին լցնում իրանց շտեմարանները: Խրիմեանը վանքն անպէտք պառազիտներից ազատելու և իր իսկական կոչման ծառայեցնելու նպատակով երբ իբրև վարդապետ և վանահայր Վարագ մտաւ, ոգևորութեամբ սկիզբ դրաւ մի շինարար և ստեղծագործող աշխատանքի: Հակառակ իր սեւսիրտ թշնամիների հակառակութեան և ուժեղ ընդդիմութեան, նա կարողացաւ գիշերով՝ վանքի պարիսպներից թոկերի միջոցով ներս մտցնել իր բերած մամուլը, հիմնել Վարագում նոր սիստեմի աշխարհիկ տիպի վանական դպրոց և իր իսկ ձեռքով բռնել գութանի մաճը Վարագի խոպանացած արտերը հերկելու համար:

Եւ Վարագը դարձաւ կենդանի աշխատանքի վառարան, և այդ օրվանից Վարագը դարձաւ վասպուրականցիների միակ և ամենասիրելի նոր ուխտավայրը: Մինչև այդ ժամանակ Վարագի սեփական հասոյթները հայ աղաների գրպաններն էին լցվում, իսկ Վարագի միաբանութիւնն ապրում էր իր թեմական 24 գիւղերի «պտղիների» և նման նուէրների հասոյթներով:

Շատ բնորոշ է Խրիմեանի այն խօսքը, որ նա յաճախ կրկնել է իր սաներին, որոնցից մէկը՝ Վարագի կալուածների ներկայ կառավարիչը—«Վարագի պ. Պետրոսը»—մինչև այժմ յիշում է. «Բաւական է, որ մինչև այժմ մեր գիւղացիները իրանց պտղիներով և նման առատաձեռն նուիրատուութեամբ պահպանին մեր վանքերը և մեզ վանականներիս վարժեցնեն ծուլութեան. ժամանակ է, որ սրանից յետոյ մեր վանքերը իրանց սեփական միջոցներով կառավարվեն և իրանք պէտք է հասարակութեան և մանաւանդ գիւղացիներին օգնեն»:

Արդարև դա է եղել Խրիմեանի նշանաբանը Վարագում այդ ոգով է կրթել նա իր սաներին Վարագում. այդ ուղղութեամբ ընթացաւ Վարագի փոքրիկ վանքը վերջին յիսնամեակում: Ժողովուրդը Վարագի այդ ուղղութեանը գնահատեց և աւելի մեծ աջակցութիւն ցոյց տուեց Վարագի առաջդիմութեան գործում և ամեն անգամ աւելի մեծ վստահութեամբ հասցրեց իր նիւթական և բարոյական օգնութիւնը Վարագին, երբ տեսաւ թէ օգնութեան պէտք կայ: Եւ այսօր ոչ թէ Վարագն թեմ. գիւղերն են օգնում Վարագին, այլ Վարագն է օգնում թէ այդ և թէ առհասարակ Վասպուրականի գիւղերին և նոյնիսկ Վան քաղաքին:

Յիսուն տարի առաջ բնութիւնից այնքան գեղեցիկ և այժմ դրախտի կերպարանք ունեցող Վարագը ներկայացնում է իրանից կիսանապատային մի դրութիւն: Իսկ այժմ չը նայած այն անօրինակ աննպաստ պայմաններին և արգելքներին, որոնց մէջ ամբողջ 50 տարի տանջեց Վարագը՝ դառել է եռուզեռի, կենդանութեան օրգանիզացիա: Եւ ով է տեսել Վարագն ու դժգոհ է հեռացել նրանից: Դժուար թէ գտնվի այդպիսին:

Ահա այդ Վարագն է որ շուտով պիտի տօնէ իր կուլտուրական գործունէութեան յիսնամեայ յօբելեանը և այդ առիթով ցանկանում է իր դպրոցին գիւղատնտեսական գոյն տալ:

Թիւրքական սահմանադրութեամբ թիւրքահայերի համար կուլտուրական գործունէութեան ասպարէզ է բացվում, և մենք խիստ գործնական քայլ ենք համարում վանեցիների այդ ցանկութիւնը, այսինքն գիւղատնտեսական ձեռնարկի ծրագիրը Վարագում: Վան իր տաղանդութեամբ, դիրքով, հողով, ջրով, կլիմայով գիւղատնտեսութեան համար մեծամեծ յարմարութիւններ է ներկայացնում. մենք համոզված ենք, որ Վանն նահանգը եթէ ոչ շատ մօտիկ, այլ գոնէ [illegible] ապագայում գիւղատնտեսական տեսակէտից անպայման պիտի դառնայ խոշոր ինդուստրիական կենտրոն. իսկ ներկայումս այդ մասին խօսք չէ կարող լինել, բայց դրա փոխարէն որքան անհրաժեշտ պէտք ունի նա իր գիւղատնտեսութեան նահապետական ճղճիմութեան մէջ տեխնիկական նոր ձեւեր մտցնելու: Բայց ինչպէս կարելի պիտի լինի այդ: Տնտեսապէս քայքայված եղած Վանում այդպիսի մի ձեռնարկ ոչ անհատների համար կարելի է և ոչ էլ կօօպերատիվ հիմունքների վրա գործող համայնքների համար, մանաւանդ որ ձեզ յայտնի չէ, որ մինչև մեր գիւղացին օրինակներով չը տեսնէ, երկար չը շօշափէ, մի նոր գաղափարի կամ գործի չի մօտենայ: Ահա այսպիսի հանգամանքներում կամ պետութիւնը կամ համայնական հաստատութիւնները պէտք է նախաձեռնող լինեն: Թող թիւրք պետութեանը միայն այդ ինիցիատիվը հեռաւոր ապագայում խոշոր ինդուստրիական գիւղատնտեսութիւն երկրում զարգացնելու համար, իսկ ինչ վերաբերում է այն տարրական ձեռնարկին, որին մենք այժմ անհրաժեշտ պէտք ունինք, դա կարող են անել մեր համայնական հաստատութիւնները, մեր վանքերը, որոնցից մէկը՝ փոքրիկ Վարագը կարող է իր վրա վերցնել առաջնորդողի դերը, որովհետև մեր վանքերից եզակի երևոյթ ներկայացնող Վարագը վաղուց է, որ դրա պէտքն զգացել է, վաղուց է փայփայել այդ միտքը, վաղուց է կազմել այդ ծրագիրը. այդ նպատակով էր, որ դեռ սրանից մօտ 30 տարի առաջ Վարագը գնեց իրան համար մի մեծ և պատուական գիւղ. այդ նպատակով էր, որ Վարագը բերել տուեց Եւրօպայից նոր սիստեմի երկրագործական գործիքներ, օր. հնձող մեքենայ, հրաւիրեց մասնագէտ գիւղատնտես Մաղաքեանին և մի քանի աջող փորձերի ձեռնարկեց: Այդ միևնոյն ծրագիրն իրականացնելու փափագն է, որ այսօր Վարագի վարչութեան յոյս է ներշնչում դպրոցի յիսնամեայ յօբելեանի առիթով ձեռք բերել հասարակութեան բարոյական և նիւթական աջակցութիւնը:

Վարագը այժմ զբաղվում է երկրագործութեամբ, տաւարաբուծութեամբ և ոչխարաբուծութեամբ, մշակում է ծառաստաններ, մտադիր է շուտով ձեռնարկել շերամապահութեան (այդ նպատակով այս տարի տնկեց մօտ 6000 թթենի), մեղուաբուծութեան, թռչնապահութեան և անտառագործութեան. սակայն պիտի իրականանայ իր յոյսը. յօբելեանը պիտի կարողանայ տալ Վարագին այնպիսի աջակցութիւն, որ նա իր սկսած և սկսելիք գործը նոր սիստեմի և հիմքերի վրա դնէ: Դա կախված է մեր ինտելիգենցիայից, մեր կուլտուրական ընկերութիւններից և մեր ունևոր դասակարգից: Վարագն իր ձեռնարկը սկսելու համար շատ էլ մեծ գումարների չը պիտի դիմէ, նա աստիճանաբար կարող է դիմել դէպի առաջ: Ոչ աւելի քան 15—20,000 ր. կարող է առայժմ բաւարարութիւն տալ:

Թող հրապարակ գայ մեր ինտելիգենցիան ողջունելու Վարագի յիսնամեայ յօբելեանը. թող հրապարակ գան կուլտուրական գործունէութեան սիրահարները՝ Վարագում արդէն վաղուց սկսված կուլտուրական գործունէութեան մղում տալու. թող հրապարակ գան գործնական մարդիկ, գործնական քայլեր անելու փափագ ունեցող Վարագին գործնականապէս աջակցութիւն ցոյց տալու: Իր յիսուն տարւայ պատմութեան ընթացքում Վարագը շատ շատերի [illegible] է վայելել, [illegible] բանի համար լսված չեն գիշերները, ափսոսանքի խօսքեր, և այդ երբ հնարաւոր եղել է անցեալում, որքան ևս առաւել ներկայումս:

Քաջալերեցէք Վարագի յօբելեանը և ձեր լաւագոյն գործի շարքում և պիտի գրաւի պատուաւոր տեղ:

Ն.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՌԵՒՏՐԻ ԵՒ ԱՐԴԻՒՆԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐԿԱՏՈՒՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՕՐԻՆԱԳԻԾԸ

I

Հին, 1898 թւի, կանոնադրութիւնը, որի հիման վրա ներկայումս որոշվում է առեւտրի և արդիւնագործութեան հարկատուութեան չափը, այժմ գտնվում է իր վերացման նախօրեակին: Ֆինանսների մինիստրութիւնը հրատարակել է նոր օրինագծի էական ուրուագիծը, որը արդէն առարկայ է դարձել հրապարակական քննութեան, որի արդիւնքները աչքաթող չէ արել կառավարութիւնը: Այժմ այդ օրինագիծը հաւանութիւն է ստացել մինիստրների խորհրդի կողմից և աշնան մտցվելու է Դումա ի հաստատութիւն:

Որովհետև օրինագիծը շօշափում է ազգաբնակութեան նշանաւոր խաւերի շահերը, ուստի մենք մտադիր ենք պարզել բոլորովին անկողմնապահ՝ հետևելով audiatur et altera pars սկզբունքին, հին և նոր օրէնքի հիմունքները, որպէս զի ընթերցողն ինքը յանգի այս կամ այն եզրակացութեան:

Այժմեան կանոնադրութեան գլխաւոր սիւնը պատենտն է: Սրա էութիւնը նրանումն է կայանում, որ ամեն առեւտրական ձեռնարկութիւն մինչև ծախսը սկսելը նախօրօք վերցնում է պետական գանձարանից որոշ գնի թուղթ—պատենտ: Պատենտների գինը զանազան է լինում: Օրինակ՝ Թիֆլիսի առեւտրի համար սահմանված է չորս տեսակ պատենտ, 500, 125, 25 և 10-ական րուբլու, չը հաշուած լրացուցիչ ծախքերը՝ գեմստվային և քաղաքային՝ որոնց չափը հաւասար է պատենտի գրեթէ մէկ քառորդ գնին: Այժմ ինչպէս իմանալ, թէ այս պատենտներից որը վերցնել այս կամ այն առեւտրի համար: Ըստ օրէնքի՝ դա որոշվում է առեւտրի արտաքին նշաններից, օրինակ՝ ձեռնարկութեան բռնած շինութեան մեծութեան չափից, ծառայողների, գործակատարների թւին համեմատ, ծախելիք ապրանքներից և սրանց տեսակից, ծախսի բնոյթից, այսինքն լինելո՞ւ է նա արդեօք մեծաքանակ (оптовая), հատով (розничная) թէ՞ մանրուք (мелочная): Օրինակ, մէկ պատենտով կարելի է ծախել էժան լամպաներ, միւսով՝ աւելի թանգանոցները. մէկ պատենտ իրաւունք է տալիս ծախել չթեղէն այն պայմանով, որ սրա կտորները 10-արշինից աւել չը լինեն, միւսով՝ ամեն տեսակ չթեղէն և այլն:

Առեւտուրը որոշող այս արտաքին նշանները, որքան էլ աշխատվի նրանց ճշգրիտ նկարագրել, ինչպէս երևում է Ռուսաստանի և այն սակաւաթիւ եւրօպական երկիրների օրինակից, որտեղ դեռ պահվել է պատենտի սկզբունքը,—չափազանց կոպիտ են, անորոշ: Վերջապէս, միշտ կը լինեն այնպիսի ձեռնարկութիւններ, որոնց բնորոշ նշանները օրէնքով չեն նախատեսված: Մինչդեռ մի ձեռնարկութիւն այս կամ այն կարգին դասելը, ինչպէս երևում է պատենտների գնից, կարող է չափազանց շօշափելի կերպով ազդել առեւտրի վրա, որ խոստովանում է պաշտօնական զեկուցագրողը: Ինչպէս տեսնում էք, պատենտը գործ չունի առեւտրի ծաւալի, նրա տուած եկամտի կամ օգտի հետ: Վաճառականը վերցնում է այս կամ այն պատենտը, որովհետև նրա մուշտարիները պահանջում են այս կամ այն ապրանքը, որոնց չունենալ նա չէ կարող, թէ չէ ուզում զրկվել իր մուշտարիներից: Նոյնիսկ առաջին կարգի պատենտը (500 րուբլի) ստիպված վերցնում են այնպիսի վաճառականներ, որոնք համեմատաբար քիչ են վաստակում, բայց ծախսը հարկադրված են կատարել մեծաքանակ: Նոյնպէս շատ մանրուք ծախողներ, որ ըստ ամենայնի պիտի ցած գին պատենտ առնէին, չեն կարողանում, քանի որ ծախում են լեղակ, լամպի ապակիներ, թէյ և այլն, որոնց համար պահանջվում է բարձր գնի պատենտ: Այն սակաւաթիւ երկիրնե-

---

դութեան չառնվել բուրժուազիայի կողմից, մանաւանդ որ վերջիններս, ոչինչ չունենալով հակառակ բուրժուական յեղափոխութեան հանդէպ, իրանց երբեմնակի կոչերով աւելի էին խրախուսում ժողովրդական մասսաներին: Ո՞րն է այդ կոմպրոմիսը:

«Իմամը Զամանի *) խնամքով և օգնութեամբ, ն. վեհ. իսլամ շահնշահի շնորհիւ և իսլամական կրօնապետների և ընդհանուր ազգի հոգածութեամբ հիմնված ազգային ժողովի օրէնքները երբեք և ոչ մի ժամանակ չը պիտի հակասեն իսլամական ս. կանոններին և մարգարէից հաստատված օրէնքներին:

«Բաց յայտնի է այն, որ արդէն հաստատված օրէնքների և իսլամական կանոնների մէջ եղած հակասական կէտերը որոշել են և պիտի որոշեն կրօնական վարդապետները (ուլեմաները): Ուստի պաշտօնապէս որոշվեց հետևեալը:

«Ամեն ժամանակ առնուազն հինգ հոգի բարեպաշտ, նոյնպէս ժամանակի պահանջներին ծանօթ մօջթէհիդներից և կրօնապետներից ընտրվում է ազգային ժողովին անդամակցելու հետևեալ եղանակով:

«Յայտնի ուլեմաները և շիա աղանդին հետևող և այդ աղանդին իբրև առաջնորդ հանդիսացող հոգևորականները, վերոյիշեալ բարեմասնութիւններով օժտված, 20 հոգի ուլեմաների անուանը ցուցակը պիտի ներկայացնեն ազգ. ժողովին և նրանց միջից 5 հոգի կամ աւելի, միաձայն կամ քուէարկութեամբ, ազգ. ժողովի անդամ նշանակելով, պիտի ընդունվի նրանց անդամակցութիւնը, և սրանք, 2 ժողովի անդամի և ազգ. ժողովի մէջ առաջարկված յօդուածները մանրամասնօրէն քննելով և խորհրդակցելով պիտի մերժեն առաջարկված յօդուածներից այն, որը հակառակ կը լինի իսլամական ս. օրէնքին»: («Կան. Էսասի», եր. 4, § 2):

Շատերը ենթադրում են, որ այս պարագրաֆով սահմանադրական գործունէութիւնը Պարսկաստանում կարելի է կաշկանդել. շատ փութկոտ եզրակացութիւն: Անշուշտ այս և սրա նման տրամադրութիւնների բացակայութիւնը խիստ ցաւալի է, սակայն ինչ է ասում Ֆ. Լասսալը. «Որևէ երկրի սահմանադրութիւնը պայմանաւորվում է նրա հասարակական ոյժերի յարաբերութիւններից»:

Մենք տեսանք, որ Պարսկաստանի կրօնական դոգմաների աւանդապահ մուշտէյիդները, ապրելով հեռու վայրերում, տարբեր սօցիալական դրութեամբ, չէին կարող ընդառաջ չը գնալ հասարակական նոր պահանջներին, եթէ ցանկանում էին վայելել ժողովրդականութիւն, չը նայած սահմանադրական կարգերի տրամաբանական զարգացումը պիտի առաջնորդէր նրանց դոգմաներին դէպի գերեզման. սակայն չէ՞ որ նրանք չեն ունեցել և չունեն իրերի դիալեկտիկական ըմբռնում: Բացի այդ. երբ մի «ազգ. ժողով հիմնված է իսլամական կրօնապետների հոգածութեամբ», այլ խօսքերով՝ երբ այդ կրօնապետները հաշտվում են ներկայացուցչական ժողովի գաղափարի հետ, պիտի տրամաբանօրէն հաշտվեն նաև այն որոշումների հետ, որոնք կը կատարվեն ազգ. ժողովում, որովհետև այդ տեսակ ժողովի սկզբունքը և նրանից բխող օրէնքները անմիջապէս կապված են իրար հետ: Վերջապէս հոգևորական ներկայացուցիչները պիտի ընտրվեն ազգ. ժողովում և պիտի լինեն բարեպաշտ և ծանօթ ժամանակի (իմա բուրժուազիական) պահանջներին: Այս կոմպրոմիսից բուրժուազիան չի տուժի, իր յետագայ դասակարգային կռւում այդ կոմպրոմիսը դեռ կը դառնայ օգտակար տարր. սակայն նրանից չափազանց պիտի տուժեն աշխատաւորութիւնն ու բանուորութիւնը, որովհետև սրանց պահանջներն են, որ կարելի է անտեղի և անժամանակ համարել:

Բուրժուազիան կռւեց ազատութիւնների համար, բայց ոչ բոլոր ազատութիւնների: «Գիտութեանց, արուեստից և ճարտարուեստից ուսումն ազատ է, բացի այն դէպքում, երբ հոգևոր օրէնքով արգելված լինի» («Կան. Էսասի», եր. 8, § 18): «Մոլորեցուցիչ գրքերից և իսլամի կրօնքին վնասակար եղող նիւթերից բացի, բոլոր տպագրական հրատարակութիւնները ազատ են և ցենզորի քննութիւնից զերծ»: (Նոյն, եր. 8—9, § 20): Եւ յիրաւի, դեռ պարլամենտը չը գումարված, Թէհրանում ոստիկանութիւնը դադարեցնում է «Հաբլ-իւլ-Մաթին» առաջադիմական թերթը մի յօդուածի համար, որ համարվել է վիրաւորանք իսլամի հասցէին, իսկ խմբագրին բանտարկում է երկու օր: Այս երկու պարագրաֆները, զօդաւորված բուրժուազիայի նացիօնալիստական իսլամիզմով, կարող են նոյն իսկ լուրջ արգելքներ յարուցանել կրթական-կուլտուրական գործի առաջ, մի գործի, որի գոնէ բուրժուական զարգացումը կարևոր է բուրժուազիայի համար: Իսկ թէ «մոլորեցուցիչ գրքեր» անուան տակ ինչպիսի արշաւանք պիտի սկսվի բանուորական գրականութեան դէմ, դա ինքնըստինքեան հասկանալի է: Պարսկաստանի ժողովրդական շահերի իսկական ներկայացուցիչների վրա ընկնում է պարտականութիւն ամեն ջանք գործ դնել այդ պարագրաֆները վերացնելու համար: Մենք համոզված ենք, որ պարլամենտում նրանց կը միանան նաև բուրժուազիայի ձախակողմեան ներկայացուցիչները:

Ազգային հարցը Պարսկաստանում չէ ունեցել այնպիսի կերպարանք, ինչպէս Աւստրիայում, Թիւրքիայում և այլն: Պարսկաստանում ապրող ազգութիւնները, պարսիկներից և թիւրքերից բացի, հայեր, հրէաներ, ասորիներ և քիւրդեր են. կասկած չը կայ, որ նրանք դժգոհ են եղել նախկին միապետական կարգերից. երբ հայ վաճառականի նկատմամբ քիչ շատ լաւ վերաբերմունք է ունեցել պարսկական կառավարութիւնը անցեալում, այդ դեռ չէր նշանակում, որ գիւղացիական ազգաբնակութիւնը զերծ է մնացել բռնութիւններից և յափշտակութիւններից: Եւ մեզ այժմ է զարմացնում այն փաստը, թէ ինչպէս զանազան մարդիկ՝ դէպի հայ վաճառականն ունեցած համեմատաբար բարեացակամ վերաբերմունքը ընդունել էին ընդհանուր չափ և համեմատել անգամ չէին ուզում պարսկական կառավարութիւնը օր. թիւրքականի հետ և այլն: Ազգային կրիզիս Պարսկաստանում չէ եղել, իսկ ընտրողական իրաւունքից զրկված են, բացի հայերից, և հրէաները, և ասորիները, և քիւրդերը: Ներկայացուցչական իրաւունքից զրկված են նոյնպէս տեղական աղանդները՝ բաբիներ, գեօռաններ, որոնք բաւական մեծ թիւ են կազմում, ինչպէս նաև Պարսկաստանի կրակապաշտները *):

Ինչպէս ազգային հարցում, նոյնպէս նաև ագրարային հարցում չենք հանդիպում Պարսկաստանում այնպիսի կրիզիսի, ինչպիսին գոյութիւն ունի Ռուսաստանում: Բուրժուազիան այստեղ էլ զանցառու գտնվեց: Ի հարկէ բարեփոխութիւնները ադմինիստրացիայի մէջ, զանազան փէշքեաշների վերացումը կունենան իրանց նշանակութիւնը գիւղացիութեան համար: Սակայն կառավարական տուրքերը չը վճարող, գիւղատիրոջ հողերը խլող գիւղացիութիւնը կը բաւականանայ արդեօք դրանցով. դա ցոյց կը տայ մեզ մօտիկ ապագան:

Բուրժուազիան կարծես նախատեսել է մօտիկ ապագան և ամրացրել իր դիրքերը ձախից:

Այն ժողովները և համախմբումները, որոնք հոգևոր և մարմնաւոր, այսինքն բարոյապէս և նիւթապէս վնասակար և կարգապահութեան խանգարիչ չեն կարող լինել, ազատ են ամբողջ երկրի մէջ («Կան. Էսասի», եր. 9, § 21): Ո՞ր ժողովները և համախմբումները կարող են բարոյապէս և նիւթապէս վնասակար լինել բուրժուական սահմանադրական կարգերում և կամ խանգարիչ լինել բուրժուական կարգապահութեան, եթէ ոչ բանուորական համախմբումները գլխաւորապէս: Սակայն ինչ է սովորեցրել մեզ Արևմտեան Եւրօպայի ժամանակակից պատմութիւնը.—ինչպէս որ բուրժուազիան կռւով ձեռք բերեց իր ազատութիւնները, այնպէս էլ բանուորութիւնն ու աշխատաւորութիւնը պիտի ձեռք բերեն բուրժուազիայից իրանց ազատութիւնները կռւով:

Սրանք են Պարսկաստանի սահմանադրութեան խոշոր պակասութիւնները, պակասութիւններ, որոնցից կարելի է զգալ, թէ ինչ տեսակի սահմանադրութիւն է նա: Կան նաև շատ մանր-մունր պակասութիւններ, որոնք հետզհետէ երևան կը գան պարլամենտական տակտիկայի առաջին օրերում:

Թաւրիզ — Արշ. Չիլինկիրեան

(Կը շարունակվի)

*) Իմամը Զամանը 12-րդ իմամն է, որի գալստեանն սպասում են շիաները. Ս. Չ.

*) Նոր ընտրողական օրէնքով այս տարրերն ունենալու են պարլամենտում իրանց ներկայացուցիչները: Ծանօթ. Խմբ.

[illegible] ab hoc, [illegible] процентный сборъ [illegible] 5% [illegible]

Պետրոս Զաքարեան

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԴԱՀԻՃԻՑ

Նոր-Բայազէտ, 6 սեպտեմբերի

[illegible] Նահանգական [illegible] Մայգոր. [illegible] և Յ. Ան- [illegible]

Անցեալ 1908 Թ. սեպտեմբերին Փաշաքենդ [illegible] 5 հոգի, [illegible] Ղափանցեանցները և նրանց քրոջ որդիներ՝ Դըր-նոյեանցները, բոլորը 5 հոգի։

Այնուամենայնիւ այդ գործի առիթով կանչված վկաների ցուցմունքը և գործի բաղդութիւնը այն աստիճան խճճել էին գործի բնաւորութիւնը, որ մարդիկ էին հարկաւոր, գլուխներ պէտք, որպէսզի մի պարզ եզրակացութեան հասնէին։ Բայց և այնպէս արդարադատութիւնը իր ուշիմութեամբ իր որոշ դատողութեանն է յանգում։ Պաշտպան Ա. Ջալալեանի փաստալից ճառը հիացնելով հանդիսականներին՝ միաձայն համոզեց դատարանին, որը մանրամասն քննութիւնից յետոյ միւս օրը, սեպտ. 4-ին, ժամը 1-ին, արձակեց իր վճիռը, այն է՝ Սէրօ, Մելքոն և Գասպար Ղափանցեանցներին և Խաչատուր ու Լևոն Դըրնոյեանցներին արդար ճանաչել Յովհաննէս Ղարդանեանցի սպանութեան մէջ։ Ծուլիկ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

— Կովկասի Փոխարքան Թիֆլիսում կը լինի հոկտեմբերի 9-ին։

— Թիֆլիսի Նահանգապետը դիմեց քաղաքագլխին՝ առաջարկելով ձայնաւորների միջից ընտրել երկու գիտակ անձեր, որոնք պէտք է մշտապէս մասնակցեն զէմստվոյին խորհրդակցութիւններին Նահանգական ատեանում։

— Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը ի միջի այլոց առանձին ուշադրութիւն դարձրեց ռուսաց լեզուի ուսուցման վրա Էջմիածնի ճեմարանում։ Նրա կարգադրութեամբ հրաւիրված են վերակացուներ պաշտ. Նով. ռուսաց լեզուին լաւ տիրապետող անձինք, որոնց վրա պարտականութիւն է դրված դասամիջոցներին աշակերտների հետ խօսել ռուսերէն։ Միևնոյն ժամանակ Կաթողիկոսը հրամայել է կարգապահութիւն պահպանել աշակերտների մէջ և հեռանել, որպէս զի չը կրկնվեն սեկցիաներում կատարվող անկարգութիւնները, պատժելով կատարողներին

ճշդութեամբ այն բոլոր կանոնների, որ հըրատարակել է մանկավարժական մարմինը։ («Кв.»)

— Թիֆլիսի հանգուցեալ քաղաքագլուխ Ալ. Մատինեանին Վանքի ս. եկեղեցու բակում թաղելու վերաբերութեամբ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի մօտ միջնորդութիւն յարուցելու համար քաղաքային վարչութիւնը Էջմիածին է ուղարկում վարչութեան անդամ իշխ. Ն. Ե. Արղութեան-Երկայնաբազուկին։

— Թիֆլիսի նախկին քաղաքագլուխ Ալ. Մատինեանի թաղումը Թիֆլիսում տեղի կունենայ սեպտեմբերի 27-ին։

— Թագաւոր Կայսրը Բարձրագոյնս հըրամայել է Մուդիր-ուլ-Միւլք Սարդար Հիւմաիւնին ճանաչել պարսից գեն.-հիւպատոս Թիֆլիսում։

— Թիֆլիսի քաղաքագլուխ իշխ. Չերքեզովը կամաց-կամաց առողջանում է։ Հաւանօրէն նա իր պարտականութիւնները կը ստանձնէ մի ամսից յետոյ։

— Մի խումբ ինտելիգենտ գիւղատընտեսներ մտադիր են հիմնել նոր գիւղատընտեսական ընկերակցութիւն 30-ից մինչև 50,000 րուբլու դրամագլխով։ Ընկերակցութիւնը կապալով վերցնելու է Բորչալուի գաւառում բաւական քանակութեամբ հող գիւղատնտեսական զանազան ճիւղերով պարապելու համար. ընկերակցութիւնը կունենայ օրինակելի տնկարան և փորձնական արտ։ Ընկերակցութիւնը կընդունի և աշակերտներ գործնական կերպով ուսուցանելու ցանկացված այս կամ այն ճիւղը։

— Գէորգ Թօսունեան, բաբերդցի, որ հաստատվել էր Եալտայում և գնացել էր Ֆրանսիա կատարելագործվելու նկարչութեան մէջ և աւարտել էր ակադեմիան մեդալով, վախճանվել է Պարիզում և այնտեղ թաղվել։ Նրա նկարներից մէկը մնացել է այժմ նրա եղբօր մօտ Եալտայում։ Նկարիչը մեռել է 28 տարեկան հասակում, երբ նոր սկսում էր մտնել իր գործունէութեան ասպարէզը։

— Կովկասի Փոխարքայի պաշտօնակատարը թոյլատրել է շվէյցարացի Մէերին ապրանքների և ճանապարհորդների աւտոմոբիլների հաղորդակցութիւն հաստատել Թիֆլիսի և Սղնախի ու Թելաւի միջև, Մանգլիսի և Եկատերինենֆելդի և Ջալալ-օղլու միջև։

— Վ. Րուկովիչը խնդրամատոյց է եղել քաղաքային վարչութեանը, որ թոյլատրվի իրան լրագրավաճառանոցներ հաստատել Գօլօվինսկի պրօսպէկտում Ստեփանեանի տան մօտ և Միքայէլեան փողոցում։ Րուկովիչը խոստանում է մայրաքաղաքի լրագիրները վաճառել աւելի պակաս գներով, քան ինչպէս այժմս է։

— Թիֆլիսի էլեքտրաքարշի նոր վերատեսուչ Բատայլը առաջարկել է մինչև սեպտեմբերի 15-ը հաշիւները մաքրել ծառայողներից, որոնք որ չեն կամենայ աշխատել ընկերութեան առաջարկած պայմաններով։

— Ձեռնարկված է ընդլայնելու Զուբալ վեան ժողովրդական տանը կից գտընվող էլեքտրական կայարանը, նկատի ունենալով որ էլեքտրական լոյս պահանջողների թիւը վերջին ժամանակներս շատացել է։

— Ներկայումս անասունների ժանտախտ նկատվում է հետևեալ տեղերում. Լենքորանի, Գանձակի, Ջիվանշիրի և Էջմիածնի գաւառներում, Ալեքսանդրօպօլի, Կարսի և Արդուինի շրջանների մի քանի մասերում։

— Թիֆլիսի ոստիկանապետի դիւանատունը տեղափոխվեց նոր բնակարան՝ Վելեամինովսկայա փող. տ. № 7։

— Թիֆլիսի Արտիստական ընկերութիւնը 5 տարով վերցրել է ձմերային շինութիւնը առանց թատրոնի։

— Թիֆլիսի քաղաքային դումայի հետևեալ նիստը տեղի կունենայ սեպտ. 16-ին։

— Կառավարական քննութիւն է կատարվում Գանձակի նահանգի հաստատութիւններում։

— Թիֆլիս վերադարձաւ և ստանձնեց իր պաշտօնը սանիտարական-բժշկական տեսուչ բժ. Կար. Ստեփանեանը։

— Սեպտ. 10-ին, գիշերվայ ժամը 3-ին, Կիրօչնի փողոցում, № 49 բնակարանում, տեղի էր ունենում Պրժէվալսկու հարսանեաց հանդէսը։ Պարերից յետոյ հարսնացուի քոյր Օլգան, 19 տարեկան, դուրս գալով դահլիճից նիջարանում ինքնասպանութիւն գործեց «բուլդ գ» ատրճանակով։ Ինքնասպանութեան շարժառիթներն անյայտ են։

— Երեքշաբթի, ամսիս 6-ին, կայացաւ Թիֆլիսի ժողովրդական համալսարանի վարչութեան ժողովը, որ կայացրեց հետևեալը. 1) վրաց սեկցիայի ընտրած երկու ուսուցիչներին—պ. Բօսելիանի և տ. Կուկուլիաձա—թոյլ տալ դասախօսել մի ամսվայ չափ փորձելու համար և այնուհետև հաստատել. 2) ժողովրդական դասախօսութիւնները բանալ սեպտեմբերի 13-ից և սրա համար հրաւիրել անգլիական գիմնազիաների ուսուցիչներ՝ Աքրամօվին և Սալիկօւին. 3) յանձնարարել Մէյիէլին և Լէմանին 1908 թ. և 1909 թւականի առաջին կիսամեակի դրամական հաշիւը կազմել և ներկայացնել ընդհանուր ժողովին։

— Թիֆլիսի քաղ. քիմիական լաբորատորիան, զննելով Կոնստանտին Կոնառբիսի խանութից (Գօլ վինսկի պրօսպեկտ) ներկայացված իւղը, գտաւ նրան կեղծված և անպէտք գործածութեան համար։

— Խարկօվից ժամանեց Թիֆլիս կանանց բարձր դասընթացքների քիմիայի դասախօս պրօֆեսոր Խարիչկօվ։

— Օգոստոսի 7, 10, 13, 16, 20, 23, 27 և 30-ին կատարված բակտերիօլօգիական քննութիւնները Թիֆլիսի քիմիական լաբօրատորիայում ցոյց տուեցին, որ խոլերային բացիլներ չը կան Աւճալեան ջրի մէջ։

— Սեպտեմբերի 8-ին Ղարաքիլիսա կայարանում գնացքը մեկնելու ժամանակ անզգուշութիւնից գնացքի տակն է ընկնում ուսուցիչ Աղասի Հովեանը։ Գնացքը կտրում է նրա աջ ձեռքը ամբողջովին։ Հովեանը 25 տարի ուսուցչական պաշտօն է վարել պետական դպրոցում և մեծ գերդաստանի տէր է (ունի 8 երեխաներ)։

— Թիֆլիսի քաղաքային առաջին ապաստարանում օգոստոս ամսվայ ընթացքում գիշերել են 72 հոգի 1634 անգամ։ Այդ թըւից ռուսներ են՝ 25 հոգի, հայեր՝ 27 հ., վրացիներ՝ 13 հ., լեհեր՝ 3 հ. և գերմանացիներ՝ 4 հ.։

ԼՈՒՐԵՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻՑ

— Կ. Պօլսում հրատարակվող «La Turquie» թերթը ասում է, թէ մի հայ Նիկոմիդիայի կառավարչին յայտնել է, թէ Արմաշի վանքի վանականները թնդանօթ ունեն։ Կառավարիչն այդ մասին տեղեկագրել է ներքին գործերի մինիստրութեանը, իսկ վերջինս դիմել է մեծ վէզիրին՝ թոյլտուութիւն խնդրելով վանքում խուզարկութիւն կատարելու։ Բայց նախքան խուզարկութիւնը՝ մեծ վէզիրը հարկ համարեց նախնական քննութիւն կատարել։ Ոստիկանութիւնը մի-երկու ծպտեալ պաշտօնեաներ է ուղարկել վանքը, ուրոնց աջողվել է, առանց ուշադրութիւն գրաւելու, իջնել այն ստորերկրեայ մասանը, ուր, իբր թէ, պահվում էր թնդանօթը։ Եւ ի հարկէ թնդանօթ չէ երեւում։ Նիկոմիդիայի կառավարչին այդ լուրը հաղորդող հայը, որ մի պարզ լրտես է եղել, ի վերջոյ ստիպվեց խոստովանվել, որ այդ լուրը ինքն է յերիւրել։ Նրան յանձնել են պատերազմական ատեանին՝ դատվելու համար։

— Վերջերս Կ. Պօլսի «Բիւզանդիոն» թերթի խմբագրատանն են այցելել մի գերմանացի և մի թիւրք։ Գերմանացին է՝ Ալթէն քաղաքի հոգ. հովիւ Ֆալէր Շտիր, իսկ թիւրքը՝ յայտնի դիւանագէտ Մէհմէդ Էմին բէյ։

Հայր Շտիր, որ Արեւելքի ուսումնասիրութեանն է նուիրված և շատ է հետաքրքըրվում հայ ժողովրդով, յայտնել է, որ վերջերս նա եղել է Կովկասում, ուր այցելել է Էջմիածին և այլ հայկական հաստատութիւններ։ Կիլիկեան վերջին ջարդերի վերաբերմամբ նա յայտնել է, որ ինչպէս եւրօպական բոլոր երկիրները, նմանապէս և Գերմանիան, այդ ջարդերի կազմակերպման մասին ստացված վերջին լուսաբանութիւններից յետոյ, հայերին չեն ճանաչում որպէս դրդապատճառ այդ խժդժութիւնների, այլ միայն զոհ։ Նրա ասելով, արդէն «Frank. Zeit.»-ը մանրամասն տեղեկութիւններ է հաղորդել Ադանայի ջարդի մասին, և գերմանացիները գիտեն, որ հայերն այդ կոտորածին զոհ են տուել աւելի քան 20,000 հոգի։

Միւս այցելուն, Մէհմէդ Էմին բէյ, որ թիւրք գրականութեան մէջ ներկայումս յայտնի տեղ է գրաւում որպէս թիւրք գրական լեզուի ռամկացման ջերմ կուսակից, կիլիկեան վերջին խժդժութիւնների մասին խօսելով չեզոքել է այն հանգամանքը, թէ թիւրք խուժանն այդ գործում ոչ մի մեղ չունի, այլ կոտորածի ամբողջ պատասխանատուութիւնը ծանրանում է ղեկավարող մարմինների ու պաշտօնի գլուխ անցած մարդկանց վրա։ Էմին բէյ մատնացոյց է արել այն պարագան, որ մութ ոյժեր դեռ փետր. ամսին Տրապիզոնում թիւրքերին գրգռում էին հայերի դէմ, և կոտորածն անխուսափելի էր, բայց շնորհիւ իր մի բանախօսութեան թիւրք խուժանի շրջանում՝ բնակիչներն այդ դաւը ջուրն ընկաւ։ Նրա ասելով՝ այդ ժամանակաշրջանում նըման դաւեր լարվել էին Փոքր Ասիայի այն բոլոր կէտերում, ուր հայեր են բնակվում,—ինչպէս են՝ Կեսարիա, Երզնկա, Էրզրում, Վան, Նիքսար, Այնթապ, Քիլիս, Նիկ միւսիա և այլն,—բայց շնորհիւ տեղական բարեխիղճ ու արթուն ղեկավարող մարմինների, կարելի եղաւ ժամանակին առաջն առնել գժոխային կոտորածների։ Էմին բէյ չեզոքել է և այն հանգամանքը, որ, ինչպէս փաստերը ցոյց են տալիս, Ադանայում մութ ոյժերը դեռ մարտ ամսից սկսած շարունակ գրգռում էին թիւրք ամբոխը հայերի դէմ, և եթէ գտնվէին գոնէ մի քանի բարեխիղճ ու շրջահայեաց թիւրքեր, որոնք ժամանակին կարողանային նշմարել լարված դաւերը և ցոյց տալ ամբոխին այն կործանարար ու պատասխանատու դերը, որ նրան են յանձնում մութ ոյժերը, ամենայն հաւանականութեամբ Ադանայումն էլ կարելի կը լինէր ի դերև հանել գժոխային այդ կոտորածը։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

— Անգլօ-ռուսական առեւտր. պալատը, քննելով Ռուսաստանում անգլիական դրամագլուխները ներգրաւելու հարցը, գտաւ, որ ռուսական օրէնսդրութեան պայմանները արգելք են ներգործական ընկերու-թիւնների վերաբերմամբ աւելի քան էական արգելքներ են հանդիսանում մտցնելու առհասարակ օտարազգի դրամատէրերին Ռուսաստանի ձեռնարկութիւնների մէջ։

Այս խնդիրը մանրամասնաբար լուսաբանված է մի խումբ անգլիական իրաւաբանների զեկուցագրի մէջ, որ այս օրերս ստացել է Պետերբուրգի առեւտրական պալատը։ Զեկուցագիրը նուիրված է օտարազգի դրամատէրերի և ռուսական ակցիոներական ձեռնարկութիւնների շահերը պաշտպանելու հարցին և առաջարկում է ի միջի այլոց թոյլ տալ օտարերկրեայ դրամատէրերին մասնակցել ռուսական ձեռնարկութիւններին։ Գրութեան հեղինակները պնդում են, որ միայն այդպիսի պայմաններում հնարաւոր է անգլիական դրամագլուխները Ռուսաստան գրաւելու յոյս ունենալ, որովհետև ակցիոներական ընկերութիւնների փոխ տալը կը հանդիսանայ այն ժամանակ շահաւէտ գործ ոչ միայն մասնաւոր կապիտալիստների, այլ և բանկերի, բանկային գրասենեակների, ապահովագրական ընկերութիւնների համար և այլն։

Անգլիական իրաւաբանների առաջարկութիւնը կը քննվի Պետերբուրգի առեւտրական պալատի կոմիտէի մօտակայ նիստերից մէկում, որը մի պատճառաբանեալ եզրակացութիւն է պատրաստում այդ հարցի առիթով։

Ներկայումս Պետերբուրգի առեւտրական պալատի կոմիտէն զբաղված է ակցիոներական օրէնսդրութեան բարենորոգման խընդրով։ Այդ հարցի ուսումնասիրութեամբ զբաղված են նաև ուրիշ մի քանի ազդեցիկ առեւտրա-արդիւնաբերական կազմակերպութիւններ։

ՄՈՒՍՈՒԼՄԱՆՆԵՐԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

Պետերբուրգի մուսուլմանների հասարակական կեանքը վերջին ժամանակս կենդանացաւ։ Ներկայումս Պետերբուրգում ծնունդ են առնում հետևեալ ընկերութիւնները.—«Մահմէդականների արևմտեան կուլտուրայի ընկերութիւն, որի գլուխ կանգնած է յայտնի գործիչ Ագրա-Դաեբօվը, որ կուռ օրերին եղել է և Թիւրքիայում, և Պարսկաստանում. մի ընկերութիւն, որ նըպատակ ունի կռիւ մղել բազմակնութեան դէմ և, վերջապէս, «սահմանադրականների ընկերութիւն». վերջինս նպատակն է նըպաստել սահմանադրական ռէժիմի ամրապնդմանը մահմէդական երկիրներում։ Մահմէդականների կեանքում երևացած այդ հոսանքը կապում են Արևելքից փչող թարմ հոսանքի հետ, Թիւրքիայի ազատագրութեան հետ, Պարսկաստանի ազատագրական կռիւների հետ։ Չէ կարելի լռութեամբ անցնել նաև Պետերբուրգում ծնունդ առնող «մահմէդական կանանց բարեգործ. ընկերութեան» մասին, որի՝ ամենագլխաւոր խնդիրներից մինն է լինելու մահմէդականների աղքատութեան դէմ կռւելը։ Մահմէդականների զարթնելու ցայտուն նշանը՝ մայրաքաղաքի մահմէդականների կեանքում առաջադէմ և պահպանողական հոսանքների երեւան գալն է։ Վերջինիս յօգուտ ծառայում է՝ ռուս մահմէդականները հնազանդվում են ռուսական պետութեան օրէնքներին։ Առանձնապէս եռանդով քննվում է այժմս գոյութիւն ունեցող համաշխարհային հետևեալ ընկերութիւնների գործունէութիւնը—Պարիզում «Տաաարա-Հաա-Գիլմիա-Իսլամիա» (իսլամի անալիզը) և «Թարակի-Իսլամ» Եգիպտոսում։ Առաջին ընկերութեան նպատակն է՝ Եւր ոպային ծանօթացնել իսլամի վարդապետութեան հետ, իսկ երկրորդը նպատակ ունի լուսաւորութիւն տարածել Միջին Աֆրիկայի, Սիբիրի, Չինաստանի, Ռուսաստանի մահմէդականների մէջ՝ այդ երկիրներում դպրոցներ հաստատելով։ Հաւանօրէն վերոյիշեալ բոլոր ընկերութիւնները շուտով կը սկսեն գործել, եթէ օրինականացվեն իշխանութեան կողմից։ («Н. Р.»)

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Առաջիկայ օպերային սեզոնում մտադրութիւն կայ ներկայացնել հետևեալ նորութիւնները Թիֆլիսի համար։ Ի միջի այլոց կը ներկայացվեն «Պէլէաս» և «Մէլիզանդա», երաժշտ. դը-Բիւսսիի (նոր ուղղութեան ֆրանսիական կոմպօզիտոր, երաժշտական դրամա բառ Մէտերլինկի.—«Տէյա»—Րեբիկօվի («Տօնածառ» օպերայի հեղինակի) «Տաիս»—Մասսնէի, «Տիկին Բատէրֆլէյ»—Պուչչինի, «Տօպէն»—Բրէֆիչէի (երաժշտ. Շօպէնի մոտիվներից), «Աղջիկն Էէկսավ-բէօրս»—Զիլայի, «Неотразимия»—Օսադօվի, «Մանկլարեան գանձը»—Ֆ. ն-Դէրլանգէրի, «Դօլինա» (Tiefland)—դ՛Ալբէրի «Рвика»—Սօկօլսկու, «Բօյարին Օրշա»։

Մտադրութիւն կայ նոյնպէս վերսկսել հետևեալ օպերաները. «Մէֆիստոֆէլ»—Բօյտոյի, «Чародейка»—Չայկովսկու, «Վիլհէլմ-Տէլ»—Րոսսինիի, «Մայիսեան գիշեր» և «Սադկօ»—Րիմսկի-Կորսակօվի, «Ցարինական սիրոյ երգը»—Բարանօվսկու, «Կամօզ-րա»—Էռմ վիտօցի, «Ջէնգել և Գրետէլ»—Հումպերդինկի, «Իշխան Իգօր»—Բորոդինի, «Սանդրիլիոնա»—Մասսնէի։

Ի նկատի ունենալով առաջիկայ բէնէֆիսատարի բարդութիւնը և շատ նոր պիէսների ներկայացումը, խմբի ղեկավարող կազմը անցեալ տարվանից շատ աւելի մեծ է, այնպէս որ խմբի մէջ 3 դիրիժոր է լինելու, 2 խորմէյստէր, 2 գլխաւոր կոնցէրտմէյստէր, 2 ռէժիսոր՝ բացի գեղարուեստական մասի կառավարչից։

Նորոգված թատրոնի դիրեկցիայի, գեղարուեստական մասի և ծառայողների կազմը.—հրաւիրված է նոր դէկօրատոր Ա. Ա. Դիմիտրիեվ, բեմի նոր մեքենավար՝ կայսերական թատրոնների արտիստ Վ. Ս. Խմելէվսկի և նոր բուտաֆոր Ա. Ա. Տէսցով։

Նոր և վերանորոգվող օպերաները կը դրվեն երեքշաբթի օրերը «gala» ներկայացումների ձևով, որի համար կը բացվի աբոնեմէնտ։

Սեզոնը կը բացվի սեպտեմբերի 17-ին։

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿՈՆԳՐԷՍԸ ԲՈՒԴԱՊԵՇՏՈՒՄ

Ինչպէս հաղորդեցինք («Մշակ» № 186), անցեալ շաբաթ Բուդապեշտում գումարված էր բժիշկների միջազգային կոնգրէսը։ Նրան մասնակցում էին մօտ 3,432 անդամներ աշխարհիս բոլոր ծայրերից։ Ունգարական կառավարութիւնը և մայրաքաղաքը հիւրերին հանդիսաւոր ընդունելութիւն ցոյց տուին։ Կոնգրէսի գրագմունքները տեղի էին ունենում ընդհանուր ժողովներում և բազմաթիւ սեկցիաներում։ Ամենից աչքի ընկնող զեկուցումներն էին անգլիական արքայական ինստիտուտի դիրեկտոր Բալֆօրդի զեկուցումը քաղցկեղը (ракъ) հետազօտելու համար և ամերիկացի կենդանաբան Լիօբի զեկուցումը։

Բալֆօրդ իր զեկուցման մէջ մատնացոյց արեց այն բանի վրա, որ քաղցկեղը տարածված է մարդկային բոլոր տեղերի և բոլոր ողնաշարաւոր կենդանիների մէջ։ Ազգային մի փոքր տարբերութիւն, ճիշդ է, գոյութիւն ունի այն օրգանների վերաբերմամբ, որոնց մէջ ամենից յաճախ նկատվում է քաղցկեղը։ Սակայն քաղցկեղով հիւանդանում են թէ հնդկացիները և թէ ճապօնացիները, որպէս և եւրօպացիները։ Ճապօնիայում, օրինակ, ուր, շատ տարածված կարծիքով, քաղցկեղ գոյութիւն չունի, իսկապէս ցուցակագրված են հինգ քաղցկեղով տարեկան 25 հազար մեռնողներ։ Դրանից հետևում է, որ այդ հիւանդութիւնը մեծ կերակրվելու հետեւանք չէ։ Սխալ է նոյնպէս այն կարծիքը, որ իբր թէ կուլտուրայից հեռու գտնվող տեղերում հիւանդութիւնը դուրսից է բերված, որովհետև նրա գոյութիւնը ապացուցված է Աֆրիկայի այնպիսի տեղերում, ուր եւրօպացիները դեռ երբեք չեն եղել։ Իսկ կենդանական աշխարհում քաղցկեղը նկատվում է բոլոր կաթնակերների, թռչունների, ձկների, գորտերի մէջ, և ոչ միայն կաշուի, այլ և բոլոր օրգանների վրա։ Մարդու քաղցկեղը կարելի է պատուաստել կենդանիներին։ Որպէս մարդու, նոյնպէս և մկան մօտ (որի վրա են կատարվել գլխաւորապէս փորձերը) քաղցկեղը համեմատաբար սակաւ է պատահում երիտասարդութեան ժամանակ և աւելի յաճախ՝ յայտնի հասակն առնելուց յետոյ։ Բիօլօգիապէս քաղցկեղը պէտք է համարել ծերութեան պատճառով օրգանիզմի թուլանալու երևոյթներից մէկը։ Դա միայն վերաբերվում է, երբ մարդ ինքն է անմիջապէս հիւանդանում քաղցկեղից։ Եթէ արհեստական կերպով պատուաստենք քաղցկեղը, երևում է, ընդհակառակն, որ ջահել կենդանիներն աւելի զգայուն են. և ուռուցքները նրանց մօտ աւելի շուտ են աճում։ Համանման երևոյթ նկատվում է և մարդու մօտ։ Սակայն մինչև անգամ ներկայումս քաղցկեղով հիւանդացողների անվերջ թիւ չեն ճանաչվում, որ այդ հիւանդութիւնն ունենի։ Խօսելով քաղցկեղով հիւանդանալու պատճառների մասին, զեկուցանողը մեծ նշանակութիւն է տալիս զանազան օրգանների հիւանդանալու ստատիստիկայի վրա, որ ցոյց է տալիս, նրա կարծիքով, որ տեղական անդադար գրգռումները ազդեցութիւն ունեն այդ հիւանդութեան զարգանալու վրա։ Օրինակ, Անգլիայում ազատմարդկանց մօտ շրթունքների, լեզուի, [illegible] քաղցկեղ է [illegible] ուում, և Բալֆօրդ վերագրում է դա ծխելու և ակի [illegible] գործածութեանը. 200 հազար մկների վրա արած գիտողութիւնների հիման վրա Բալֆօրդ կարծում է, որ ժառանգականութիւնը ոչ մի դեր չի խաղում, [illegible] թէ քաղցկեղի ժառանգականութիւնը և թէ վարակումը։

Լիօբի չափազանց հետաքրքրական զեկուցումը նուիրված էր արուեստական ազգակրբերութեան մասին կատարած փորձերին։ Ամերիկական գիտնականին, որպէս յայտնի է, աջողվեց ծովային ոզնիի ձուերը զարգացնել միմիայն զանազան հեղուկների քիմիական ներգործութեան օգնութեամբ։

Կոնգրէսի մի քանի անդամներ առաջարկեցին պատճառաբանված բողոքներ մահվան պատժի դէմ։ Այդ հարցի քննութիւնը, սակայն, ծխական պատճառներով, յետաձգվեց յաջորդ կոնգրէսին, որ գումարվելու է Լոնդոնում։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Բ Ա Ց Ն Ա Մ Ա Կ

Թանկագին [illegible] օրիորդաց գիւղում [illegible] կանոնի

Թիֆլիս, 10 սեպտեմբերի

Ի մեծ զարմանս մեզ և շատ ծնողների

ամսի 10-ին, [illegible]

Ց. Գասպարեան

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏՆՏՈՒԹԻՒՆ

ՆԻՒԹՕՐՔԵՐԻ ԹԱԳԱՒՈՐԸ

Իր կտակում Նիւ-Եօրքի մօտ մեռած [illegible] «Frank-Zeit» [illegible] 1897 [illegible] Standard Oil Trust [illegible]

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐ. ՀԵՌ. ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ

9 սեպտեմբերի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ. [illegible] 41, մեռել 16 հոգի: [illegible]

ԱՍՏՐԱԽԱՆ. [illegible]

ՊՈԼՏԱՎԱ. 173-րդ [illegible]

ԽԵՐՍՈՆ. [illegible]

ՏԱՄԲՈՎ. [illegible] 22,700 [illegible]

ԿՈՒՐՍԿ. [illegible] 95 [illegible] 17,000 [illegible]

ՎԻԼՆԱ. [illegible]

ՕԴԵՍԱ. [illegible]

[illegible]

ԿՕՊԵՆՀԱԳԵՆ. [illegible]

ՎԻԵՆՆԱ. [illegible] status quo-ն [illegible]

ՎԻԵՆՆԱ. [illegible]

ՀԱԱԳԱ. [illegible]

ԲԵՌԼԻՆ. [illegible] 16 [illegible]

կայացուցիչներ:

Խմբագիր՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ

Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ՏԻՐԱԺ

2-րդ ներքին 5%-աբեր շահող 1866 թ. փոխառութեան տոմսակների հանգուցման, կատարված 1909 թ. սեպտ. 1-ին:

№ № սերիաների

5662	1489	9164	6732	19481	18427
8975	563	664	1570	17807	10838
19263	13320	17870	7220	3255	10108
9856	18244	11160	18531	13188	10881
18852	18594	18423	3782	6227	19014
1936	6815	6952	6352	6162	10434
13483	7320	4452	3866	18500	17404
9886	7483	10861	8983	17469	13130
2289	19182	7292	1226	9874	1782
6549	16560	8431	3994	13906	16946
15953	1153	11473	17779	10462	19830
8236	11971	3668	12169	17107	18877
10505	8355	14439	1518	943	2718
18848	16812	14298	15577	16934	18719
11191	10144	7722	5550	15920	11508
1432	7467	2930	9407	18805	562
7841	6582	11802	632	10268	9183
18180	14868	17271	9229	7120	5393
5088	2953	17196	13769	8869	7896
2919	5241	15407	9557	352	13114
19219	19913	1144	17524	6280	2007
1436	14741	8153	13294	18992	6530
7338	9713	2152	17976	6315	10483
6564	7634	13496	3397	2837	17332
10011	8131	18560	11500	7842	3588
12308	15585	15535	6586	9339	19076
13619	12911	133	3226	2565	16217
7189	11705	5516	8759	15033	11734
2884	14369	5598	9193	13871	15532
7103	3773	19845	12968	3740	12607
16429	9216	7144	13833	14682	4384
1455	16597	11281	5738	11531	19812
1915	4624	19275	1142	3378	2148
11091	5066	17503	14029	2701	12943
19935	17527	15555	18192	4759	3795
5457	15168	15013	17295	936	14037
19152	15022	2965	17650	1968	2947
13606	14766	18781	18759	5086	4922
15826	10903	14601	16717	15768	2426
7752	11358	19168	9382	13638	7353
7468	4700	220	12036	14153	3986
6607	11122	12177	9919	14160	253
2024	217	4433	5890	7187	5595
17649	9203	3358	5832	159	19215
13945	16040	7054	8233	14094	16398
5885	6656	12647	7767	18876	9838
5706	7497	1661	13017	4173	12646
17383	18823	5519	17395	98	13734
18801	16543	12585	16927	17258	1726

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

Հիմնված 1880 թ.

(Կուկիա, Վորոնցովի արձանի հանդէպ)

Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից

ԱՌԱՒՕՏԵՐԸ՝

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան և վեներական (սիֆիլիս) հ.:

Կ. Մ. ՉԻԿՕՎԱՆԻ—9½—11 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային:

Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.:

Ն. Տ. ՄՈՒԼԻՆ—10—12 ժ. ականջի, կոկորդի և քթի հիւ.:

Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներակ., վիրաբուժութեան և միզասեռ. հ.

Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆՕՎ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.:

Ն. Վ. ԱԼԲՐԵԽՏ—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ.:

Օ. Վ. ԳԵՅԵՎՍԿԱՅԱ-ԷՆԳԵԼ—12—1 ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.:

Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հիւ.:

Յ. Մ. ԿԷՕՆՃԵԱՆ—ատամնաբոյժ—8½—11½ ժ., պլոմբներ և արհեստական ատամներ:

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ՝

Օ. Վ. ԳԵՅԵՎՍԿԱՅԱ-ԷՆԳԵԼ—6—6½ ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.:

Ի. Ֆ. ՄԱՐՑԻՇԵՎՍԿԻ—6—7 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.:

Վճարը 50 կ.: Զքաւորները ձրի: Համախորհրդի (կոնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին:

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝

Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

Ս. Ա. ՑԷՑԼԻՆ

Ատամների և բերանի խոռոչի հիւանդութիւններ: Արհեստական ատամներ:

Ընդունել. առաւ. ժ. 9-ից—երեկ. ժ. 7-ը: Միքայէլեան պր. տ. № 22. (Անկիւն Սեմեօնովսկայա փ. № 3), մուտքը Սեմեօնովսկայա փողոցից:

(օ. մ.) 810. 100—9

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Տ. ԳԼՈՐԳԲԷԳԵԱՆ

Աչքի հիւանդութիւններ

Ընդունելութիւնը ամեն օր

Առաւօտեան ժամը 10—1

Երեկոյեան ժամը 5—7

Վելիամինովսկայա փող № 8

(օ. մ.) 783. 100—13

ՄԵԴԻՑԻՆԱՅԻ

ՖԵԼԴՇԷՐ-ՄԱՍՍԱԺԻՍՏ

Յ. Գ. ԵՍԱՅԵԱՆ

Բժիշկների որոշմամբ կատարում է կաշուի տակ սրսկումներ, լուացումներ (сприцов.), վէրքի փաթթումն, դեղերի քսումն (втиранiе) նայլն: Էլեկտրականութիւն ընդմատումի, սեռական անկարողութեան և թուլութեան դէմ: Մասսաժ էլեքտրական գործիքով և ձեռքով. մասնաւոր և ընդհանուր մասսաժ: Բժշկական մարմնամարզութիւն, ծաղկահատութիւն: Օտարերկրեայ հիւանդներին ցոյց է տալիս մասնագէտ հմուտ բժիշկների: Տալիս է այլ և այլ բժշկական-առողջապահական խորհուրդներ: Ընդունելութիւնը 4—5 ժամը: Семеновская ул., № 9, Վորոնցովի կամուրջին մօտ:

(օ. մ.) 857. 0—7

ԲԺԻՇԿ

Գ. Ն. ՄԱՂԱՔԵԱՆ

Ներքին եւ երեխայոց հիւանդութիւններ առանձնապէս ՍՏԱՄՈՔՍԻ և ԱՂԻՔՆԵՐԻ հիւանդութիւններ:

Ընդունելութիւն ամեն օր { 12—1 ժ. առաւ. / 5—6 ժ. երեկ.

Միքայէլեան փող., № 36, տ. Ճաճանիձէի:

(օ. մ.) 100—12

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մի ինտելիգենտ և փորձված

ՀԱՅՈՒՀԻ (ՕՐԻՈՐԴ)

ցանկանում է հայ ընտանիքներում, երեխաների մօտ, ոչ փոքր 4—5 տարեկանից, ունենալ դաստիարակչուհու պաշտօն: Համաձայն է գնալ և օտար քաղաքներ. ցանկացողները թէ անձամբ և թէ նամակով կարող են դիմել առ. 9—3 ժամը, երեկոյեան 5—7 ժ.: Сергiевская ул., д. № 20, кв. 3.

934. 1—1

ՑԵՆՋ ՈՒՆԵՑՈՂ

Կամենում է պաշտօն ունենալ ծխ. դպրոցներում: Ցանկացողները թող յայտնեն իրանց պայմանները՝ Кульпы (Эрив. губ.) Бенiамину Теръ-Оганесянцу.

(ու. կ.) 933. 2—1

ՌՈՒՍՏՐԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ՏԱՐԱԾՈՂ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԵՐԿՐՈՐԴ ՌԵԱԼԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑ

Ընդունվում են քաղաքային 4-դասեան ընթացաւարտները առանց քննութեան 4-րդ դասարանի համար: Տարեկան վճարը 80 ր.: Ընդունելութիւնները շարունակվում են:

Հասցէ՝ Великокняжеская, № 17.

(օ. մ.) 923. 2—2

Աւարտելով կոյրերի ուսումնարանը՝ մնացել եմ անօգնական, հետևաբար իմ ձեռքի աշխատանքով կարողանում եմ հայթայթել թէ իմ և թէ մերձաւորներիս օրվայ պարէնը: Սրանով յայտնում եմ հասարակութեանը, որ ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ ԵՄ ԱՄԵՆ ՏԵՍԱԿ ՊԱՏՈՒԷՐՆԵՐ խոզանակների—գլխի, յատակի, կօշիկների, գլխարկների, շորերի և այլն, նոյնպէս և բերել զամբիւղների պատուէրներ:

Արհեստանոցիս հասցէն՝ Հալաբար, Կախետինսկի հրապար., տուն Վարդանովի:

Կոյր օր. Վարսենիկ Թարխանեան

924. 2—2

Օսլայի գործարանը

Ի. Գ. ԿԱԼԻՏԱԵՎԻ, Բոգօդուխօվում, Խարկովի նահանգ, առաջարկում է կարտօֆէլի ալիւր: Նմուշները և վաճառքի պայմաններն ուղարկվում են ըստ պահանջման:

(ու.) (М. 240089) 719. 8—7

ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ „ԿԱՎԿԱԶ“ ՀԻՒՐԱՆՈՑ

Երեւանեան հրապարակ, տ. Միրզոյեանի, տելեֆոն 358.

ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ

Անպայման մաքրութիւն, անդորրութիւն և հանգստութիւն, էլեքտրական լուսաւորութիւն, տելէֆոն և վաննաներ: 50 համարներ՝ 1 ռուբ. սկսած: Քաղաքավարի և չուտափոյթ աշխատող ծառայողներ:

Պ. պ վօյաժօրներին մեծ ԶԵՂՋ

ՄԵՆԻՒՈՒ

I. ճաշ՝ 2 կեր.՝ 60 կ., 1 ր. օղի և 1 ր. գինի: II. ճաշ՝ 3 կեր.՝ 75 կ., 1 ր. օղի, 1 ր. գինի, 1 թաս սուրճ: III. ճաշ՝ 4 կեր. 1 ր., 1 ր. օղի, կէս շ. գինի և 1 թ. սուրճ: IV. ճաշ՝ 5 կեր. 1 ր. 50 կ., 1 ր. օղի, կէս շ. գ. և 1 թ. սուրճ

Յարգանքով՝ Ի. Կոչիլայա և Ն. Միխարուլիձէ

(օ. մ.) 870. 100 6

Տ. Մ. ՓԻԼՕՅԵԱՆԻ

Ուսանողական գիտութիւնների կուրսերում

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ, ԳԵՐՄԱՆԵՐԷՆ ԵՒ ԱՆԳԼԻԵՐԷՆ

կարդալ, գրել և խօսել սովորեցնում են 8 ամսում տեսական և գործնական դրամատիքների միջոցով. կազմակերպվում են խմբակներ ըստ լեզ. աւարտման վկ. ձեռք բերելու համար: Ընդունելութիւնը սեպտեմբերի 1-ից ամեն օր 10—12 և 4—7 ժամ.:

Միքայէլեան պրոսպ. № 24/4

Կուրսերի հիմնադիր՝ ուսուց. գիտութեանց կանդիդատ Տ. ՓԻԼՕՅԵԱՆ

808. (օ. մ.) 20—11

ԹՈՒԱԲԱՆԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐ ԵՒ ՕՐԻՆԱԿՆԵՐ

Մոսկվայի քաղաքային դպրոցների ուսուցիչների

Փոխադրեց և յարմարեցրեց հայոց դպրոցների ծրագիրներին

ԱՐՇԱԿ ՍՊԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

Առաջին տարի	գինն է 12 կ.
Ա. պրակ (I և II տարի միասին) չորրորդ ճշտեցրած տպագ.	25 կ.
Բ. պրակ (III տարի) երրորդ տպագրութիւն	30 կ.
Գ. պրակ (IV տարի) երկրորդ տպագրութիւն	30 կ.
Դ. պրակ (V տարի) } Ըստ Շապօշնիկովի և Վալցովի	40 կ.
Ե. պրակ (VI տարի) }	50 կ.
Ձեռնարկ Թւաբանութեան	50 կ.

Սոյն բոլոր ժողովածուները ընդունված և գործածվում են մեր գրեթէ բոլոր միջնակարգ հոգևոր և ծխական դպրոցներում:

Գումարով գնողներին 20% զեղչ:

Պատրաստվում է տպագրութեան համար. «Թւաբանութեան դասաւանդումը Ա. և Բ. տարում—մեթոդական ցուցմունքներ ուսուցիչների համար»:

Դիմել Թիֆլիսի «ԳՈՒՏՏԵՆԲԵՐԳ» գրախանութին (Тифлисъ, книж. магазинъ „ГУТТЕНБЕРГЪ“, կամ փոխադրողին՝ Тифлисъ. Абасъ-Абаdская площадь.

(կ. չ. ու.) 829. 10—9

200 ՌՈՒԲԼԻ ՆՈՒԷՐ ԵՆՔ ՏԱԼԻՍ

Ով կապացուցի, թէ մեր ապրանքը չէ համապատասխանում գնին: 12 ր. տեղ 3 ր 95 կ. ուղարկում ենք 10 անհրաժեշտ արժէքաւոր իր 1) սև պողպ. ժամ. անկէր կամ կանանց ցիլինդ., 40 ժ. մէկ տարւայ բանալիի լարվող ժամ., բոլոր առ բոլոր ճշգրիտ, 8 տարվայ երաշխաւոր. 2) գեղեց կ շղ սևացրող շղթայ. 3) նոյնպիսի բրելօկ. 4) պամշի պարկ, ժամ փչանալուց պահելու. 5 կաշուէ նորաձև քսակ 6 բաժ., հարթ և դրամ պահելու խիստ նպաստաւոր 6). շահաւէտ նորոյթ—ամերիկակ. անվտանգ «Սանիտա» ածելի, որով ամեն ոք առանց որևէ պատրաստութեան կարող է անվնաս և շատ հեշտ սափրվել. 7) սափրվելու վրձին. 8) նիկելի թաս. 9) ածելին սրելու փոկ. 10) գեղ. դաւլէ մատանի «Օպալ» քարով: Այս բոլոր իրերն ուղ րկում ենք միայն 3 ր. 95 կ., 2 գարնիտ. 7 ր. 40 ., պատուէրն ստանալու պէս, վէր. մճ. և ստան. կանխամճ.: Նոյնպիսի գարնիտ, աւելի լաւ մեխանիզմ ժամաց., 4 ր. 50 կ., 2-ը 8 ր. 50 կ.: Նոյնպիս գարնիտ. 84 պր. արծաթէ ժամացոյցով՝ 8 ր. 25 կ., 2 գարնիտ. 16 ր.: 1—2 գարնիտ. ճանապ. 40 կ. (Սիբիր 75 կ.): Հասցէն՝ Т-во ЗАРЯ, Варшава, отдѣл.

(4, 18, 25, սեպ. 1, 6, 11) (В. 43824) 690 6—6

ՌԵԿԼԱՄ ՉԷ, ԱՅԼ ԻՐՈՂՈՒԹԻՒՆ!

„ԽԻՃԱՆԷ“ Ընկերութիւնը

Ազնուականների Թատրոնին կից շքեղ այգին վարձելով և բաց անելով

Հարուստ կերպով կազմված

ՃԱՇԱՐԱՆ

անհրաժեշտ է համարել՝ հասարակութեան յարմարութեան տեսակէտից՝ վերացնել օֆիցիանտներին տրվող „на чаи“ դրամը և նուազեցնել մինչև մինիմում ուտելիքէնի և խմիչքեղէնի գները, որպէսզի, համաձայն արտասահմանեան օրինակի, ազատված լինեն ոչ բազմաթիւ ընտանիքներ աւելորդ ծախք. և անչյին տնտես. վերաբերեալ հոգսերից:

ԱՊԱՑՈՅՑ. ճաշ՝ 2 տեսակ կերակրից—50 կ., 3 տես.—70 կ, 4 տես.—90 կ.. Ընդհանուր մենիւյի մէջ եղած բաժինների գները նոյնպէս պակասեցված են: Ճաշարանում՝ ճաշող և ընթրող հասարակ. համար՝ ՌՈՒՄԻՆԱԿԱՆ ՆՇԱՆԱՒՈՐ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ յայտնի Գ. Անդրիեսկօյի ղեկավարութեամբ: Նուագում է ցերեկվայ ժամը 1 և կէսից մինչև 4-ը և երեկոյեան 8-ից մինչև 1 և կէսը գիշերվայ:

(օ. մ.) ԱՅԳՈՒ ՄՈՒՏՔԸ ՁՐԻ Է 908. 3—3

„Իրազննական դասեր“

Գինն է 1 ռուբ.

Ցանկացողը պատուէր կարող է ուղարկել ինձ պօստի բացիկով (Почтамтъ, К. Ягубянцу—հասցնել Ս. Մանդինեանին):

Քաղաքումս գումարով առնողը ստանում է 10% զեղչ:

Դրսի համար պայմանները մնում են նոյն, ինչ որ առաջ յայտարարել էի (20, 25 և 30%): Միայն հատով պատուիրողը ճանապարհածախս չէ վճարում:

Սեդրաք Մանդինեան

(օ. մ.) 866. 10—6

ՄԵՐՎԻ հայոց եկեղեցական-ծխական դպրոցի

ՈՒՍՈՒՑՉԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԸ

ԱՐԴԷՆ **ԿԱԶՄՎԱԾ Է,**

որի մասին հոգաբարձութիւնը յայտարարում է ի գիտութիւն հրաւէր չը ստացած խնդրատու ուսուցիչների և վարժուհիների:

(ա. օ.) 926. 3—2

Նովօրօսսիյսկի ծխական երկսեռ ուսումնարանի համար հարկաւոր է ներսիսեանաւարտ ուսախօս փորձված

ՈՒՍՈՒՑԻՉ

որ կարողանայ կազմել երգեցիկ խումբ: Պայմանների մասին դիմել՝ ներկայացնելով պատշաճ վկայականները՝ Новороссiйскъ, О. Г. Касабьянцу.

(ա. օ.) 928. 3—2

Մամուլի տակից դուրս եկաւ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

1) Դասատետր կրօնի Բ. տարի

2) Դասատետր կրօնի Ա. » (բարեփ.)

Իմ կրօնի դասագրքերը ցանկացողները կարող են դիմել Կովկասի բոլոր հայ գրավաճառներին և ինձ (Бебутовск. ул. 20): Զեղչ 20, 25 և 35%.

Սահակ ա.-ք. Սահակեանց

825 (ե. ռ.) 10—6

Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ՅԱՐԳՈՅ ԾԽԱԿԱՆՆԵՐԻ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հալաբարի ս. Կարապետ եկեղեցու ծխական դպրոցի Հոգաբարձութիւնը յարգոյ ծխականներիդ ուշադրութիւնն է հրաւիրում նոյն եկեղեցու ծխական դպրոցի աննախանձելի դրութեան վրա: Հոգաբարձութիւնս, ստիպված, այս ուսումնական տարում ունենալու է միայն Գ. բաժ., որի բիւջէի միայն ⅓ է հաստատ եկամուտ. պակասը լրացնելու բարոյական պարտքը յարգոյ ծխականներիդ վրա ընկնելով, Հոգաբարձութիւնս հրաւիրում է կատարել ձեր բարոյական պարտքը — նիւթական օժանդակութեամբ լրացնել այդ պակասը, հակառակ դէպքում փակվելու վտանգն է սպառնում դպրոցին, որի պատասխանատուութիւնից ազատ է համարում իրան Հոգաբարձութիւնս:

Հոգաբարձութիւնս իր պարտքն է համարում անձամբ դիմելու բոլոր ծխականներիդ առանձին-առանձին:

Հալ. ս. Կարապետի ծխ.-դպ Հոգաբարձ.

(օ.մ.) 909. 3—3

Լոյս տեսաւ

ՀԱՅԿ ՏԷՐ-ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՐԵԱՆԻ

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Երրորդ տպագրութիւն. դասագիրք Գ., Դ. և Ե. տարիների. Նախապատմական մարդուց մինչև մեր օրերը:

Գինն է 50 կ.

Դիմել՝ Թիֆլիս, «Գուտտենբերգ» գրախանութին:

826. (օ. մ.) 10—9

Ռ. ԽԱՆ-ԱԶԱՏԻ և Գ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

Նախապատմական մարդը և Հայկական առասպելներ

Գինն է 50 կ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Գինն է 75 կ.

Պատկերազարդ դասագրքերը 3-րդ և 4-րդ բաժանմունքների, ինչպէս նաև ժողովրդական ընթերցանութեան համար, վաճառվում են «Գուտտենբերգ», «Կենտրոնական» և «Փարոս» գրավաճառանոցներում:

805. (օ. մ.) 10—9